

A Reflection on the International Legitimacy of U.S. Economic Sanctions Against Iran with a Focus on the Instrumental Role of These Sanctions in Coercive Diplomacy

Meisam Norouzi^{1}, Mehdi Eskandari Khoshguo², Sanaz Abolghasemi³*

1. Assistant Professor, Department of Law, Faculty of Humanities, Bu-Ali Sina University, Hamadan, Iran.

*Corresponding Author: Email: m.norouzi@basu.ac.ir

2. Ph.D. Student in Public International law, Islamic Azad University, Hamadan Branch, Hamadan, Iran.
Email: mehd1380skan@gmail.com

3. Ph.D. Student in Public International law, Islamic Azad University, Hamadan Branch, Hamadan, Iran.
Email: sanazabolghasemi2019@gmail.com

S.D.I.L.L.
The SD Institute of Law
Research & Study

Publisher:

Shahr-e- Danesh
Research And Study
Institute of Law

Article Type:

Original Research

DOI:

10.48300/JFEL.2024.422641.1011

Received:

27 October 2023

Accepted:

22 August 2024

Published:

21 September 2024

ABSTRACT

US economic sanctions against Iran are a critical issue in international relations. These sanctions have had significant impacts on Iran's economy, politics, and society, and are used by the United States as a powerful tool to achieve its political, economic, and security objectives. Iran, on the other hand, is also seeking to counter these sanctions and protect its national interests. This study, conducted using a descriptive-analytical method, focuses on evaluating US economic sanctions against Iran as a tool for coercive diplomacy to assess the legitimacy (legitimacy or illegitimacy) of these sanctions in the international legal arena. The findings of this study show that US economic sanctions against Iran have acted as a tool of coercive diplomacy. These sanctions are controversial under international law and

Copyright & Creative Commons:

© The Author(s). 2021 Open Access. This article is licensed under a Creative Commons Attribution Non-Commercial License 4.0, which permits use, distribution and reproduction in any medium, provided the original work is properly cited. To view a copy of this licence, visit <https://creativecommons.org/licenses/by-nc/4.0/>.

have no clear legal basis. They are often seen as coercion and a violation of the sovereignty of the target state. They can increase tensions in international relations and lead to retaliatory measures. They may be used to circumvent multilateral processes and international consensus. Their effectiveness in achieving their intended goals is often uneven and unpredictable. Unilateral sanctions are a complex tool with significant legal, political and economic consequences.

Keywords: Coercive diplomacy, Security council, Legitimacy, UN charter, Unilateral sanctions.

Funding:

The author(s) received no financial support (funding, grants, and sponsorship) for the

research, authorship, and/or publication of this article. Author contributions:

Meisam Norouzi: Conceptualization, Methodology, Software, Validation, Formal analysis, Investigation, Resources , Data Curation, Writing - Original Draft, Writing - Review & Editing, Visualization, Supervision, Project administration.

Mehdi Eskandari Khoshguo: Conceptualization, Methodology, Software, Validation, Formal analysis, Investigation, Resources , Data Curation, Writing - Original Draft, Writing - Review & Editing, Visualization, Supervision, Project administration.

Sanaz Abolghasemi: Conceptualization, Methodology, Software, Validation, Formal analysis, Investigation, Resources , Data Curation, Writing - Original Draft, Writing - Review & Editing, Visualization, Supervision, Project administration.

Competing interests: The authors declare that they have no competing interests.

Citation:

Norouzi, Meisam, Mehdi Eskandari Khoshguo & Sanaz Abolghasemi. "A Reflection on the International Legitimacy of U.S. Economic Sanctions Against Iran with a Focus on the Instrumental Role of These Sanctions in Coercive Diplomacy" *Journal of Financial and Economic Law Research*. V. 1, No. 1 (September 21, 2024): 293-332.

Extended Abstract

Introduction: An embargo is an activity by one or more countries against one or more other countries in order to punish these countries, with the intentions and purposes of preventing them from carrying out some transactions or requiring them to obey certain and fundamental rules and regulations.

There are various types of sanctions, but what we are considering and discussing is the issue of economic sanctions, which is a certain thing that is imposed by one or more countries on the international trade and investment of the target country in order to force political change. The use of this term for the implementation of political goals is not a new method, and governments have been clinging to this type of sanctions for various reasons from the past to the present. In the Charter of the United Nations, one of the methods provided for imposing coercion on countries that violate the peace or aggressors is the application of sanctions as a solution. The UN Security Council has a series of powers that include identifying current threats to international and regional peace and security and imposing economic sanctions by taking military action against the aggressor and exercising the responsibility of the United Nations in the main regions of the world. to be.

They are classified into two categories of economic and non-economic sanctions: non-economic sanctions such as not issuing visas to officials of the sanctioned government in an international organization, opposing the proposal of the sanctioned country to host important international events by means other than imposing economic costs. are attainable; Economic sanctions have commercial and financial aspects, in commercial sanctions, prohibitions and restrictions are applied in the field of export and import, but in financial sanctions, the sanctioner refrains from conducting financial transactions, money transfers and investments. and by using his influence in international financial institutions, prevents any technical cooperation, official investment.

Therefore, the most used and most useful sanctions are economic sanctions. is applied by the United Nations Security Council against the countries that include such sanctions based on Article 41 of the Charter.

These sanctions have grown a lot since the 90s, so that they are known as the "Decade of Sanctions". Be remembered. The history of applying these sanctions during the Cold War can only be seen in the case of Southern Rhodesia in 1966 and South Africa in 1977. After the Cold War, the United Nations Security Council imposed such sanctions against the

countries of former Yugoslavia, Angola, Libya, Rwanda, and Liberia. , Haiti, Sudan and Iran. The main purpose of applying economic sanctions is to prevent the members of the international community from breaking the norms and encouraging them to comply with these principles and norms. has adopted. For example, the United States of America, which attacks other countries and governments under various pretexts, or threatens military operations, or the Zionist regime, which is the source of many regional crises, are immune from any sanctions measures. After the First World War, 183 economic sanctions have been imposed, 140 of which were imposed by the United States.

Methodology: The present article a descriptive-analytical method to analyze the data obtained from library studies.

Conclusion:According to the presented materials, it is cited that economic embargo is one of the disastrous acts that is applied to the economic system of a country by a large party in the implementation of its foreign policy, which is contrary to the principles and principles of the United Nations. Security is the security of the World Trade Organization, the GATT agreement and governments. The use of economic sanctions by world powers, including the United States, is a significant violation of the sovereignty of other countries. Its sovereignty is pursued in pursuit of an independent commercial policy. The unilateral actions of international powers in sanctioning countries violate the principle of peaceful coexistence among governments, which requires respect for the fundamental principles of international law, such as non-interference, cooperation, friendship, and respect for the independence and territorial integrity of governments among members. It is also contrary to guaranteeing peace and consolidating global security, social solidarity of nations, recognizing the right to freely determine one's destiny and not resorting to force in international relations in the light of the United Nations Charter. In the process of international sanctions, special attention should be paid to aspects such as their legitimacy, necessity and appropriateness. For this reason, by examining different perspectives regarding the legitimacy or illegitimacy of economic sanctions, including the three fundamental perspectives of the absolute legitimacy of sanctions economic and the relative legitimacy of economic sanctions and the illegitimacy of economic sanctions, we finally came to the conclusion that economic sanctions lack international scope due to the lack of legitimacy. On the other hand, we found that economic sanctions are very effective as a basic tool in coercive diplomacy. Such a tool is

generally used against actors who resist the hegemony of the Western world; therefore, economic sanctions should be one of the Diplomatic tools are necessary to convince countries that have become dependent on the global economy, but are unwilling to accept the rules related to the global economy and politics.

Therefore, taking into account the developments in international law based on the need to expand international cooperation as much as possible in All fields, especially commercial exchanges, are established in fair and just conditions, governments are obliged to refrain from resorting to any type of action that contradicts international cooperation.

The second paragraph of the United Nations Charter has implicitly confirmed this necessity and requires all members to refrain in their international relations from the threat of force or its use against the territorial integrity or political independence of any state or from any other method. There is no doubt that international cooperation is one of the objectives of the United Nations and the economic embargo seriously threatens international cooperation.

This Page Intentionally Left Blank

تأملی بر وجاهت بین‌المللی تحریم‌های اقتصادی آمریکا علیه ایران با تمرکز بر نقش ابزاری این تحریم‌ها در دیپلماسی اجبار

میثم نوروزی^۱، مهدی اسکندری خوشگو^۲، ساناز ابوالقاسمی^۳

۱. استادیار، گروه حقوق، دانشکده علوم انسانی، دانشگاه بوعلی سینا، همدان، ایران.

* نویسنده مسئول: Email: m.norouzi@basu.ac.ir

۲. دانشجوی دکتری حقوق بین‌الملل عمومی، دانشکده حقوق، واحد همدان، دانشگاه آزاد اسلامی، همدان، ایران.

Email: mehd1380skan@gmail.com

۳. دانشجوی دکتری حقوق بین‌الملل عمومی، دانشکده حقوق، واحد همدان، دانشگاه آزاد اسلامی، همدان، ایران.

Email: sanazabolghasemi2019@gmail.com

چکیده:

تحریم‌های اقتصادی آمریکا علیه ایران به‌عنوان یکی از مسائل بحرانی در روابط بین‌المللی مطرح است. این تحریم‌ها تأثیرات قابل توجهی بر اقتصاد، سیاست و جامعه ایران داشته و به‌عنوان ابزاری قدرتمند در دست آمریکا برای تحقق اهداف سیاسی، اقتصادی و امنیتی خود مورد استفاده قرار می‌گیرند. از سوی دیگر ایران نیز به دنبال برخورد با این تحریم‌ها و حفظ منافع ملی خود است. پژوهش حاضر که به روش توصیفی - تحلیلی صورت گرفته، با تمرکز بر ارزیابی تحریم‌های اقتصادی آمریکا علیه ایران به‌عنوان ابزاری در جهت دیپلماسی اجبار تلاش می‌کند تا وجاهت (مشروعیت یا عدم مشروعیت) این تحریم‌ها را در عرصه حقوق بین‌الملل ارزیابی نماید. یافته‌های این پژوهش نشان می‌دهد که تحریم‌های اقتصادی آمریکا علیه ایران به‌عنوان ابزار دیپلماسی اجبار عمل کرده‌اند. این تحریم‌ها از نظر حقوق بین‌الملل مناقشه‌برانگیز هستند و مبنای قانونی روشنی ندارند. اغلب به‌عنوان اعمال زور و نقض حاکمیت دولت هدف تلقی می‌شوند.

کپی‌رایت و مجوز دسترسی آزاد:

کپی‌رایت مقاله در مجله پژوهش‌های حقوق مالی و اقتصادی نزد نویسنده (ها) حفظ می‌شود. کلیه مقالاتی که در مجله پژوهش‌های حقوق مالی و اقتصادی منتشر می‌شوند با دسترسی آزاد هستند. مقالات تحت شرایط مجوز Creative Commons Attribution Non-Commercial License 4.0 منتشر می‌شوند که اجازه استفاده، توزیع و تولید مثل در هر رسانه‌ای را می‌دهد، به شرط آنکه به مقاله استناد شود. جهت اطلاعات بیشتر می‌توانید به صفحه سیاست‌های دسترسی آزاد نشریه مراجعه کنید.

پژوهش‌کده حقوق

نوع مقاله:

پژوهشی

DOI:

10.48300/JFEL.2024.422641.1011

تاریخ دریافت:

۵ آبان ۱۴۰۲

تاریخ پذیرش:

۱ شهریور ۱۴۰۳

تاریخ انتشار:

۳۱ شهریور ۱۴۰۳

می‌توانند تنش‌ها را در روابط بین‌الملل افزایش داده و به اقدامات تلافی‌جویانه منجر شوند. ممکن است برای دور زدن فرایندهای چندجانبه و اجماع بین‌المللی به کار گرفته شوند. اثربخشی آنها در دستیابی به اهداف مورد نظر اغلب ناهموار و غیرقابل پیش‌بینی است. تحریم‌های یک‌جانبه، ابزاری پیچیده با پیامدهای حقوقی سیاسی و اقتصادی قابل توجه هستند.

کلیدواژه‌ها:

تحریم‌های یک‌جانبه، دیپلماسی اجبار، شورای امنیت، مشروعیت، منشور سازمان ملل متحد.

حامی مالی:

این مقاله هیچ حامی مالی ندارد.

مشارکت نویسندگان:

میثم نوروزی: مفهوم‌سازی، روش‌شناسی، استفاده از نرم‌افزار، اعتبار‌سنجی، تحلیل، تحقیق و بررسی، منابع، نظارت بر داده‌ها، نوشتن - پیش‌نویس اصلی، نوشتن - بررسی و ویرایش، تصویرسازی، مدیریت پروژه. مهدی اسکندری خوشگو: مفهوم‌سازی، روش‌شناسی، استفاده از نرم‌افزار، اعتبار‌سنجی، تحلیل، تحقیق و بررسی، منابع، نظارت بر داده‌ها، نوشتن - پیش‌نویس اصلی، نوشتن - بررسی و ویرایش، تصویرسازی، مدیریت پروژه.

ساناز ابوالقاسمی: مفهوم‌سازی، روش‌شناسی، استفاده از نرم‌افزار، اعتبار‌سنجی، تحلیل، تحقیق و بررسی، منابع، نظارت بر داده‌ها، نوشتن - پیش‌نویس اصلی، نوشتن - بررسی و ویرایش، تصویرسازی، مدیریت پروژه.

تعارض منافع:

بنابر اظهار نویسندگان این مقاله تعارض منافع ندارد.

استناددهی:

نوروزی، میثم، مهدی اسکندری خوشگو و ساناز ابوالقاسمی. «تأملی بر وجاهت بین‌المللی تحریم‌های اقتصادی آمریکا علیه ایران با تمرکز بر نقش ابزاری این تحریم‌ها در دیپلماسی اجبار». مجله پژوهش‌های حقوق مالی و اقتصادی ۱، ش. ۱ (۳۱ شهریور ۱۴۰۳): ۲۹۳-۳۳۲.

مقدمه

با توجه به وابستگی دولت‌ها در زمینه اقتصادی، تحکیم و گسترش مبادلات بین‌المللی از اهمیت ویژه سیاسی و اقتصادی برخوردار است؛ از همین رو دولت‌های مختلف از اعمال محدودیت‌های اقتصادی برای مقاصد سیاسی خود علیه کشورهای هدف استفاده می‌کنند. تحریم فعالیتی است که توسط یک یا چند کشور علیه یک یا چند کشور دیگر به منظور مجازات این کشورها با نیات و مقاصد ناکام ساختن آنها از انجام بعضی از دادوستدها یا ملزم ساختن آنها به مطاوعت ضوابط و قواعد معین و بنیادی اعمال می‌شود. تحریم‌ها دارای انواع گوناگونی هستند اما آن چیزی که مدنظر و مورد بحث ماست، بحث تحریم اقتصادی است که عبارت از امر مسلمی است که به دست یک یا چند کشور بر تجارت و سرمایه‌گذاری بین‌المللی کشور هدف در جهت الزام به تغییر سیاسی صورت می‌گیرد. استفاده از این اصطلاح برای اجرای اهداف سیاسی طریقه جدیدی نیست و دولت‌ها به دلایل گوناگون از گذشته تا به امروز به این نوع تحریم‌ها تمسک جسته‌اند. تحریم به‌عنوان دیپلماسی اجبار ترکیبی از دیپلماسی و تهدید است. در منشور ملل متحد یکی از طرق تدارک دیده‌شده در جهت اعمال اجبار بر کشورهای نقض‌کننده صلح یا متجاوز، اعمال تحریم به‌عنوان یک راه‌حل است. این مسئولیت حیاتی به شورای امنیت سازمان ملل به‌عنوان اساسی‌ترین رکن حافظ صلح و امنیت بین‌المللی محول شده است. شورای امنیت سازمان ملل دارای یک سری اختیاراتی است که شامل شناسایی تهدیدات حاضر علیه صلح و امنیت بین‌المللی و منطقه‌ای و اعمال تحریم‌های اقتصادی با اتخاذ اقدام نظامی علیه متجاوز و اعمال مسئولیت سازمان ملل در مناطق اساسی جهان می‌شود. بر اساس ماده ۴۱ منشور که در دامنه فصل هفتم منشور آمده، شورای امنیت سازمان ملل متحد این امکان را دارد تا عکس‌العمل خود را بسته به تهدید امنیت و صلح بین‌المللی با تمسک به تحریم‌ها بروز دهد. تحریم‌ها از نظر موضوع ابزاری به دو دسته تحریم‌های اقتصادی و غیراقتصادی طبقه‌بندی می‌شوند؛ تحریم‌های غیراقتصادی نظیر صادر نکردن ویزا برای مقامات دولت تحریم‌شونده در یک سازمان بین‌المللی و مخالفت با پیشنهاد کشور تحریم‌شونده برای میزبانی وقایع مهم بین‌المللی به‌وسیله ابزارهایی جزء تحمیل هزینه‌های اقتصادی قابل‌دستیابی هستند؛ تحریم‌های اقتصادی از جنبه‌های تجاری و مالی برخوردارند که در تحریم‌های تجاری، ممنوعیت‌ها و محدودیت‌هایی در زمینه صادرات و واردات اعمال می‌شود اما در تحریم‌های مالی، تحریم‌کننده از انجام معاملات مالی، نقل و انتقالات پول و سرمایه‌گذاری خودداری می‌کند و با استفاده از نفوذ خود در مؤسسه‌های مالی بین‌المللی از هرگونه همکاری فنی و سرمایه‌گذاری رسمی جلوگیری می‌کند. اقدام

نظامی همه‌جانبه به‌مثابه شکست سیاست تحریم است. دیپلماسی تحریم شکلی از مذاکرات اعتراضی و انتقادی است و از تهدید، انگیزه‌های مثبت و منفی و تشویق و ترغیب استفاده می‌کند. نهایت دیپلماسی تحریم پشیمان کردن کشور مورد نظر از انجام اقدام یا اقدامات معینی است. دیپلماسی تحریم دارای سه ویژگی اصلی است: تقاضا، تهدید و مجازات و ایجاد فرصت برای موافقت. برخی از نظریه‌پردازان تحریم اقتصادی را در قالب دیپلماسی اتصال یا اتصال موضوعی تحلیل می‌کنند. این دیپلماسی بر اساس اجبار یا ترغیب یا وعده پاداش در برابر تنبیه عمل می‌نماید. تحریم اقتصادی مداخله‌گری در روابط اقتصادی با اعراض سیاسی و یا نوعی دیپلماسی اجبار است که در آن آمیزه‌ای از اجبار اقتصادی و دیپلماسی به‌صورت هدفمند استفاده می‌شود. تا طرف مقابل را که به دنبال تغییر وضع موجود است یا هم‌اکنون وضع موجود را دگرگون ساخته است یا از طریق بی‌ثباتی یا فشارهای اقتصادی که یکی از اهداف تحریم اقتصادی است، وادار نماید تا در تصمیم خود تجدیدنظر کند. اثر تحریم‌های تجاری بیشتر بر طبقه متوسط جامعه و اقشار کم‌درآمد تحمیل می‌شود، در حالی که هدف تحریم‌های مالی بیشتر دولت و مقامات است. لذا پراستفاده‌ترین و پرفایده‌ترین تحریم‌ها تحریم‌های اقتصادی است که از سوی شورای امنیت سازمان ملل علیه کشورهایی که بر اساس ماده ۴۱ منشور شامل چنین تحریم‌هایی می‌گردند، اعمال می‌شود. این تحریم‌ها از دهه ۹۰ به این‌سو رشد بسیاری داشته‌اند به طوری که از آنها به‌عنوان «دهه تحریم» یاد می‌شود. دستیابی به اهداف سیاسی، اجتماعی یا نظامی از جمله انگیزه‌های کشور تحریم‌کننده است که به‌طور معمول پشت اهداف اقتصادی پنهان می‌شود. از آنجا که اصل عدم مداخله در امور داخلی و خارجی کشورها از قواعد حقوق بین‌الملل است، براندازی دولت‌های تحت تحریم به‌عنوان هدف اصلی و حقیقی تحریم‌ها اعلام نمی‌شود تا مشروعیت آنها مورد تردید قرار نگیرد؛ اما پرسش اصلی اینجاست که چگونه می‌توان اقدامات شورای امنیت سازمان ملل متحد، اتحادیه اروپا و دول غربی به‌ویژه ایالات متحده آمریکا در توسل به تحریم علیه ایران با ادعای توقف در پیشرفت برنامه اتمی ایران و جلوگیری از دستیابی ایران به سلاح هسته‌ای را به‌عنوان رفتار هنجار در چهارچوب حقوق بین‌الملل توجیه نمود؟ برای پاسخ به این پرسش ابتدا به‌طور مستقل دیپلماسی اجبار و تحریم‌ها را از منظر حقوق بین‌الملل مورد بررسی قرار می‌دهیم. سپس به بررسی رابطه بین دیپلماسی اجبار و تحریم‌های اقتصادی از منظر حقوق بین‌الملل می‌پردازیم. در ادامه به بررسی وجاهت تحریم‌های اقتصادی از منظر حقوق بین‌الملل خواهیم پرداخت و در نهایت اقدامات حقوقی که می‌توان در جهت مقابله با تحریم‌های اقتصادی به کار گرفت را مورد ارزیابی قرار می‌دهیم.

۱ - بررسی استراتژی دیپلماسی اجبار از منظر حقوق بین‌الملل

تا سال ۱۹۹۱ و در جهان دوقطبی، استراتژی غرب پیشگیری از حمله دشمن یعنی شوروی و متحدانش بود. ابزار این راهبرد «بازدارندگی» بود؛ یعنی انجام اقداماتی که رقیب از ترس ضربه دوم به فکر حمله نظامی یا خرابکاری نیفتد. با تغییر تهدیدات پس از پایان جنگ سرد، چالش غرب به‌جای پیشگیری از حمله دشمن به «تغییر رفتار دولت‌ها» تبدیل شده و استراتژی غرب به رهبری آمریکا در این راه «دیپلماسی اجبار» است. دیپلماسی اجبار که به آن دیپلماسی قاطع یا دیپلماسی فشار نیز گفته می‌شود، مجموعه‌ای از ابزارها و روش‌هاست که یک کشور برای وادار کردن کشور دیگر به انجام یا عدم انجام کاری به کار می‌برد. این ابزارها می‌توانند شامل تحریم‌های اقتصادی، دیپلماسی علنی اقدامات نظامی محدود و سایر ابزارهای فشار باشند. دیپلماسی اجبار گزینه‌هایی را پیش روی دشمن می‌گذارد و دولت رقیب می‌تواند بین جنگ یا تبعیت از خواسته‌های رقیب یکی را انتخاب کند. در واقع غرب از «زور محدود» به‌عنوان ابزار چانه‌زنی استفاده می‌کند تا به خواسته‌اش برسد و اگر نرسد وارد جنگ شود. در صورت آغاز جنگ، دیپلماسی اجبار شکست خورده است. دیپلماسی اجبار نخستین بار پیش از آغاز جنگ خلیج فارس در سال ۱۹۹۱ به کار گرفته شد و اکنون به بخش اصلی و مهم مدیریت بحران و منازعه در غرب تبدیل شده است. روایت دیپلماسی اجبار به این شکل است: دولتی اقدامی بر خلاف میل غرب انجام داده است و دولت‌های غربی «در واکنش» به آن می‌خواهند با تهدید و استفاده از «زور محدود»، رفتار آن کشور را تغییر دهند؛ روشی که سال‌ها آمریکا در قبال کشورهای هم‌چون ایران در پیش گرفته است. کاربرد این دیپلماسی در کل چندان سابقه خوبی ندارد.^۱ از منظر حقوق بین‌الملل دیپلماسی اجبار موضوعی پیچیده و بحث‌برانگیز است. در حالی که برخی کشورها آن را ابزاری مشروع برای پیشبرد منافع خود می‌دانند، برخی دیگر آن را نقض حاکمیت و استقلال سایر کشورها می‌دانند. مواردی که دیپلماسی اجبار ممکن است با حقوق بین‌الملل مغایرت داشته باشد، عبارت‌اند از: (۱) استفاده از زور یا تهدید به زور؛ منشور ملل متحد استفاده از زور یا تهدید به زور را در روابط بین‌الملل به‌جز در موارد دفاع مشروع یا با مجوز شورای امنیت ممنوع می‌کند؛ (۲) نقض حاکمیت و استقلال: هر کشوری حق حاکمیت و استقلال خود را دارد و هیچ کشوری حق ندارد در امور داخلی کشور دیگر دخالت کند. دیپلماسی اجبار می‌تواند به‌عنوان نقض حاکمیت و استقلال تلقی شود به‌خصوص اگر برای وادار کردن یک کشور به تغییر سیاست‌های

1 . Barry E. Carter, *International Economic Sanctions: Improving the Haphazard U.S. Legal Regime* (Cambridge: Cambridge University Press, 1988), 33.

داخلی خود یا پذیرش خواسته‌های غیرقانونی به کار رود.

اقدامات دیپلماسی اجبار، مانند تحریم‌های اقتصادی می‌تواند به مردم عادی در کشور هدف آسیب برساند و حقوق بشر آنها را نقض کند. مواردی که دیپلماسی اجبار ممکن است با حقوق بین‌الملل مغایرت نداشته باشد، عبارت‌اند از: ۱. استفاده از تحریم‌های اقتصادی در چهارچوب منشور ملل متحد: شورای امنیت سازمان ملل متحد می‌تواند تحریم‌های اقتصادی را به‌عنوان ابزاری برای اعمال فشار بر کشوری که مرتکب نقض صلح بین‌الملل شده است اعمال کند.^۲ اقدامات متقابل: کشوری می‌تواند در پاسخ به اقدامات غیرقانونی کشور دیگر از اقدامات متقابل، از جمله دیپلماسی اجبار، استفاده کند؛^۳ موارد بشردوستانه: در برخی موارد ممکن است استفاده از دیپلماسی اجبار برای جلوگیری از یک فاجعه بشردوستانه مانند نسل‌زدایی توجیه‌پذیر باشد.

در نهایت اینکه آیا دیپلماسی اجبار با حقوق بین‌الملل مغایرت دارد یا خیر به شرایط خاص هر مورد بستگی دارد. به‌طور کلی استفاده از دیپلماسی اجبار باید با احتیاط و فقط زمانی که سایر ابزارها برای حل و فصل یک اختلاف مسالمت‌آمیز ناکافی هستند انجام شود. دیپلماسی اجبار طیف وسیعی از ابزارها را شامل می‌شود و شدت آنها می‌تواند از اعمال فشار دیپلماتیک ملایم تا اقدام نظامی باشد. اشارات متعددی به دیپلماسی اجبار در اسناد بین‌المللی مختلف وجود دارد. مهم‌ترین این اشارات عبارت‌اند از: در بند ۴ ماده ۲ منشور ملل متحد بیان شده که استفاده از زور یا تهدید به زور در روابط بین‌الملل ممنوع است مگر در موارد دفاع مشروع یا با مجوز شورای امنیت. همچنین بر طبق ماده ۳۹ منشور ملل متحد، شورای امنیت مسئول حفظ صلح و امنیت بین‌الملل است و می‌تواند برای این منظور از اقدامات لازم از جمله استفاده از زور استفاده کند.^۴ بر طبق بند ۱ ماده ۴۱ قانون مصونیت و وضع مقررات دیپلماتیک، یک دولت عضو حق دارد در صورت بروز اختلاف با دولت عضو دیگر به هر روشی که مطابق با حقوق بین‌الملل باشد از جمله استفاده از روش‌های دیپلماتیک مذاکره حل و فصل یا داوری برای حل و فصل اختلاف خود اقدام کند. بر طبق ماده ۳۳ اساسنامه دیوان بین‌المللی دادگستری، دیوان صلاحیت رسیدگی به هر دعوایی را دارد که بین دو یا چند دولت در مورد وجود یک اختلاف حقوقی در مورد تفسیر یا اجرای یک معاهده بین‌المللی یا در مورد هر سؤال دیگری از حقوق بین‌الملل که طرفین در مورد آن به توافق رسیده‌اند.

2. Mark P. Gibney, "The Extraterritorial Application of U.S. Law: The Perversion of Democratic Governance, the Reversal of Institutional Roles, and the Imperative of Establishing Normative Principles", *Boston College International & Comparative Law Review*, 19, 2(1996), 27.

3. W. Michael Reisman & James E. Baker, *Regulating covert action: practices, contexts, and policies of covert coercion* (New Haven: Yale University Press, 1992), 315.

شورای امنیت سازمان ملل متحد در طول تاریخ خود از دیپلماسی اجبار در قالب تحریم‌های اقتصادی، اقدامات نظامی محدود و سایر ابزارها برای وادار کردن کشورها به انجام یا عدم انجام کاری استفاده کرده است.^۴ به‌عنوان مثال در سال ۱۹۹۰ شورای امنیت قطعنامه‌ای را صادر کرد که تحریم‌های اقتصادی را علیه عراق به دلیل حمله این کشور به کویت اعمال می‌کرد. در حالی که اسناد بین‌المللی به استفاده از دیپلماسی اجبار در شرایط خاص اشاره می‌کنند، اما این اسناد بر اهمیت حل و فصل مسالمت‌آمیز اختلافات و استفاده از زور به‌عنوان آخرین چاره نیز تأکید دارند. مشروعیت استفاده از دیپلماسی اجبار به‌طور قابل توجهی در دکترین حقوق بین‌الملل مورد بحث است و هیچ اجماع روشنی در این مورد وجود ندارد. استفاده از دیپلماسی اجبار می‌تواند پیامدهای منفی از جمله نقض حاکمیت و استقلال کشورها، نقض حقوق بشر و تشدید تنش‌های بین‌المللی داشته باشد.^۵ دیوان بین‌المللی دادگستری به‌طور مستقیم به موضوع دیپلماسی اجبار به‌عنوان یک استراتژی حقوقی در آرای خود پرداخته است. با این حال به مفاهیم مرتبطی مانند استفاده از زور تهدید به زور و اقدامات متقابل در چهارچوب پرونده‌های مختلف رسیدگی کرده است. در برخی از آرای خود دیوان به‌طور ضمنی یا صریح، استفاده از دیپلماسی اجبار را در شرایط خاص مشروع دانسته است؛ به‌عنوان مثال در پرونده نیروهای مسلح صربستان و مونتنگرو علیه کرواسی (۲۰۰۴) دیوان حکم داد که اقدامات کرواسی برای بازپس‌گیری قلمرو تحت کنترل شورشیان صرب با استفاده از زور مشروع بوده است، زیرا این اقدامات در پاسخ به اقدامات غیرقانونی شورشیان و در دفاع از تمامیت ارضی کرواسی انجام شده است. در پرونده جلوگیری از استفاده از زور مسلحانه ژاپن علیه بلژیک (۱۹۲۷)، دیوان حکم داد که تهدید بلژیک به استفاده از زور نظامی علیه ژاپن برای وادار کردن این کشور به تخلیه اشغال خاک چین غیرقانونی بوده است، زیرا این تهدید به زور تناسبی با نقض ادعایی ژاپن از حقوق بین‌الملل نداشت. در سایر آرا، دیوان بر اهمیت حل و فصل مسالمت‌آمیز اختلافات و استفاده از زور به‌عنوان آخرین چاره تأکید کرده است. به‌عنوان مثال در پرونده قضیه سکوه‌های نفتی ایران علیه ایالات متحده آمریکا (۲۰۰۳)، دیوان حکم داد که هیچ‌یک از طرفین دعوا حق استفاده از زور علیه طرف دیگر را ندارند و آنها موظف‌اند اختلاف خود را از طریق مذاکره یا سایر روش‌های مسالمت‌آمیز حل و فصل کنند. آرای دیوان بین‌المللی دادگستری فقط برای طرفین درگیر در یک پرونده خاص الزام‌آور است با این حال این آرا می‌توانند به‌عنوان رویه قضایی در تفسیر و اعمال حقوق بین‌الملل در مورد استفاده از زور

4. Peter A. G. Van Bergeijk, "Success and Failure of Economic Sanctions", *kyklos*, 42, 3(1989), 387.

5. Patrick C. Bratton, "When is Coercion Successful?: And Why Can't We Agree on It?", *Naval War College Review*, 58, 3(2005), 57.

و سایر ابزارهای دیپلماسی اجبار توسط سایر کشورها عمل کنند. مشروعیت استفاده از دیپلماسی اجبار به طور قابل توجهی در دکترین حقوق بین الملل مورد بحث است و هیچ اجماع روشنی در این مورد وجود ندارد. استفاده از دیپلماسی اجبار می تواند پیامدهای منفی از جمله نقض حاکمیت و استقلال کشورها، نقض حقوق بشر و تشدید تنش های بین المللی داشته باشد. اصول اولیه حقوق بین الملل که به طور بالقوه با دیپلماسی اجبار در تضاد هستند عبارت اند از: الف) احترام به حاکمیت و استقلال: هر کشوری حق حاکمیت و استقلال خود را دارد و هیچ کشوری حق ندارد در امور داخلی کشور دیگر دخالت کند؛ ب) حل و فصل مسالمت آمیز اختلافات: همه کشورها موظف اند اختلافات خود را از طریق مذاکره داورى یا سایر روش های مسالمت آمیز حل و فصل کنند؛ ج) حمایت از حقوق بشر: هیچ کشوری حق ندارد از اقداماتی استفاده کند که حقوق بشر مردم کشور دیگر را نقض کند.

مواردی وجود دارد که باید در هنگام ارزیابی مشروعیت دیپلماسی اجبار در نظر گرفته شود از جمله: الف) اقدامات اجباری باید متناسب با نقض ادعایی حقوق بین الملل باشند؛ ب) اقدامات اجباری باید احتمال موفقیت معقولی برای دستیابی به اهداف مورد نظر داشته باشند؛ ج) اقدامات اجباری می توانند پیامدهای منفی ناخواسته ای داشته باشند که باید قبل از استفاده از آنها به دقت سنجیده شوند. دیپلماسی اجبار ابزار پیچیده ای است که باید با احتیاط و در چهارچوب حقوق بین الملل استفاده شود. استفاده بدون قیدوبند از دیپلماسی اجبار می تواند منجر به نقض حقوق بین الملل بی ثباتی بین المللی و پیامدهای منفی برای مردم عادی شود.^۶

۲- بررسی تحریمها از منظر حقوق بین الملل

تحریمها به عنوان ابزاری قدرتمند در روابط بین الملل، همواره مورد توجه و بحث و جدل بوده است. این اقدامات قهری که اغلب با هدف تغییر رفتار یک دولت یا نهاد اعمال می شوند، از منظر حقوق بین الملل، پیچیدگی های خاص خود را دارند.

۲-۱- تحریمها

تحریم، به طور کلی به اقداماتی گفته می شود که یک یا چند کشور با هدف اعمال فشار بر کشوری دیگر برای وادار کردن آن به انجام یا عدم انجام کاری انجام می دهند. این اقدامات می توانند محدودیت های

6. Elias Davidsson, "Legal Boundaries to UN Sanction", The International Journal of Human Rights, 7, 4(2003), 12.

مختلفی را شامل شوند، از جمله: الف) محدودیت‌های اقتصادی: مانند ممنوعیت تجارت، مسدود کردن دارایی‌ها و اعمال تعرفه‌های بالا؛ ب) محدودیت‌های سیاسی: مانند ممنوعیت سفر مقامات دولتی، لغو عضویت در سازمان‌های بین‌المللی و تنزل روابط دیپلماتیک؛ ج) محدودیت‌های نظامی: مانند تحریم تسلیحاتی، ممنوعیت پرواز و اعمال محاصره دریایی. تحریم‌ها می‌توانند به صورت یک‌جانبه توسط یک کشور علیه کشور دیگر اعمال شوند یا چندجانبه و با همکاری چند کشور یا یک سازمان بین‌المللی مانند سازمان ملل متحد. کشورها از تحریم‌ها به منظورهای مختلفی استفاده می‌کنند، از جمله: الف) تغییر رفتار دولت هدف: رایج‌ترین هدف تحریم‌ها، وادار کردن دولت هدف به تغییر سیاست‌ها یا اقدامات خود است. به عنوان مثال تحریم‌های اقتصادی علیه ایران با هدف وادار کردن این کشور به توقف برنامه هسته‌ای خود اعمال شده بود؛ ب) تنبیه دولت هدف: تحریم‌ها همچنین می‌توانند به عنوان ابزاری برای تنبیه دولت هدف به دلیل نقض قوانین بین‌المللی یا ارتکاب جنایات جنگی استفاده شوند؛ ج) ایجاد اهرم فشار: تحریم‌ها می‌توانند به عنوان اهرم فشاری برای دستیابی به اهداف دیگر در مذاکرات با دولت هدف استفاده شوند. تحریم‌ها می‌توانند اثرات مختلفی بر کشور هدف داشته باشند، از جمله: الف) آسیب به اقتصاد: تحریم‌های اقتصادی می‌توانند منجر به رکود، تورم و بیکاری در کشور هدف شوند؛ ب) کاهش سطح زندگی: تحریم‌ها می‌توانند به کمبود کالاهای اساسی، افزایش قیمت‌ها و کاهش کیفیت زندگی مردم در کشور هدف منجر شوند؛ ج) بی‌ثباتی سیاسی: تحریم‌ها می‌توانند منجر به نارضایتی عمومی، اعتراضات و بی‌ثباتی سیاسی در کشور هدف شوند. با این حال تحریم‌ها همیشه به اهداف مورد نظر خود نمی‌رسند. گاهی اوقات دولت هدف می‌تواند راه‌هایی برای دور زدن تحریم‌ها پیدا کند و تحریم‌ها ممکن است به جای دولت، مردم عادی را بیشتر تحت تأثیر قرار دهد. تحریم‌ها را می‌توان به انواع مختلفی دسته‌بندی کرد، از جمله: الف) تحریم‌های اقتصادی: این نوع تحریم‌ها محدودیت‌هایی را بر تجارت، سرمایه‌گذاری و امور مالی کشور هدف اعمال می‌کنند؛ ب) تحریم‌های سیاسی: این نوع تحریم‌ها محدودیت‌هایی را بر روابط دیپلماتیک، سفر مقامات دولتی و عضویت در سازمان‌های بین‌المللی اعمال می‌کنند؛ ج) تحریم‌های نظامی: این نوع تحریم‌ها محدودیت‌هایی را بر فروش تسلیحات، پرواز هواپیماها و عبور و مرور کشتی‌ها به کشور هدف اعمال می‌کنند؛ د) تحریم‌های فردی: این نوع تحریم‌ها افراد یا نهادهای خاصی را در کشور هدف قرار می‌دهند و ممکن است شامل مسدود کردن دارایی‌ها، ممنوعیت سفر و ممنوعیت انجام معاملات تجاری با آنها باشند. در طول تاریخ، تحریم‌های زیادی علیه کشورهای مختلف اعمال شده است. برخی از نمونه‌های معروف عبارت‌اند از: الف) تحریم‌های علیه

آفریقای جنوبی: این تحریم‌ها در اعتراض به سیاست آپارتاید در آفریقای جنوبی اعمال شد و منجر به لغو این سیاست در سال ۱۹۹۴ شد؛ ب) تحریم‌های علیه عراق: این تحریم‌ها پس از حمله عراق به کویت در سال ۱۹۹۰ اعمال شد و تا سال ۲۰۰۳ ادامه داشت؛ ج) تحریم‌های علیه ایران: این تحریم‌ها به دلیل برنامه هسته‌ای ایران اعمال شده است. استفاده از تحریم‌ها در حقوق بین‌الملل بحث‌برانگیز است. برخی معتقدند که تحریم‌ها ابزار مشروعی برای اعمال فشار بر کشورها به منظور رعایت قوانین بین‌المللی هستند. در مقابل برخی دیگر معتقدند که تحریم‌ها می‌توانند ناقض حاکمیت ملی کشورها باشند و به مردم عادی آسیب برسانند.

۲-۲- تحریم‌های چندجانبه سازمان ملل متحد

تحریم‌های چندجانبه سازمان ملل متحد، ابزاری است که شورای امنیت سازمان ملل می‌تواند برای وادار کردن یک کشور به انجام یا عدم انجام کاری به کار ببرد. این تحریم‌ها می‌توانند شامل اقدامات مختلفی از جمله تحریم‌های اقتصادی محدودیت‌های سفر، ممنوعیت تسلیحاتی و حتی استفاده از زور نظامی باشند.^۷ شورای امنیت فقط در شرایط خاص می‌تواند تحریم‌های چندجانبه را اعمال کند. این شرایط عبارت‌اند از: الف) تهدید صلح و امنیت بین‌الملل: شورای امنیت فقط زمانی می‌تواند تحریم‌ها را اعمال کند که تشخیص دهد یک کشور یا یک وضعیت تهدیدی برای صلح و امنیت بین‌الملل است؛ ب) اقدامات لازم برای حفظ صلح و امنیت: تحریم‌ها فقط باید به‌عنوان ابزاری برای حفظ صلح و امنیت بین‌الملل استفاده شوند. تناسب با نقض تحریم‌ها باید متناسب با نقض ادعایی حقوق بین‌الملل باشند؛ ج) اثرگذاری: شورای امنیت باید قبل از اعمال تحریم‌ها از اثربخشی آنها در دستیابی به اهداف مورد نظر اطمینان حاصل کند.^۸ انواع تحریم‌های چندجانبه عبارت‌اند از: ۱) تحریم‌های اقتصادی: تحریم اقتصادی عبارت است از توقف عمدی یا تهدید به توقف روابط معمول تجاری یا مالی یک دولت. دو مفهوم دیگر نیز با مفهوم تحریم اقتصادی نزدیک هستند: یکی منزوی کردن اقتصادی و دیگری محاصره اقتصادی؛ منزوی کردن اقتصادی وسیع‌تر از تحریم است که هدف با منزوی کردن کامل به‌وسیله محدودیت بازرگانی کشور معین می‌شود؛ محاصره اقتصادی نیز که هزینه‌های خود را از طریق اثرگذاری بر متغیرهای اقتصادی مختلف اعمال می‌کنند، نوعی تحریم شدید محسوب می‌شود.^۹ طبق

7. Gibney, Op. Cit. 43.

8. George A. Lopez and David Cortright, "The Sanctions Era: An Alternative to Military Intervention", The Fletcher Forum of World Affairs, 19, 2(1995), 59.

۹. مجید آقایی، مهدیه رضاقلی‌زاده و مجید محمدرضایی، «بررسی تأثیر تحریم‌های اقتصادی و تجاری بر روابط تجاری ایران

بند یک ماده ۱ منشور یکی از اهداف ملل متحد عبارت است از: «حفظ صلح و امنیت بین‌المللی و به این منظور، اتخاذ اقدامات جمعی مؤثر برای پیشگیری و رفع تهدیدات علیه صلح و سرکوب اعمال تجاوزکارانه یا سایر موارد نقض صلح و تعدیل یا فیصله اختلافات با وضعیت‌های بین‌المللی که ممکن است به نقض صلح بیانجامد از راه‌های مسالمت‌آمیز و مطابق با اصول عدالت و حقوق بین‌الملل».^{۱۰} امروزه از تحریم اقتصادی به‌عنوان ابزاری در جهت نیل به اهداف سیاست خارجی از سوی کشورهای دیگر می‌توان یاد نمود.^{۱۱} هدف کشور تحریم‌کننده تحریف روابط اقتصادی کشور تحریم‌شونده از طریق کاهش سطح تجارت بین‌المللی آن کشور است.^{۱۲} تحریم اقتصادی اغلب به‌عنوان جایگزین جنگ و اعمال قوه قهریه تلقی می‌شود و شامل انواع روابط اقتصادی اعم از تجاری و مالی است. تحریم‌های اقتصادی در یک تقسیم‌بندی موضوعی به چهار گروه کلی تحریم‌های تجاری، مالی، مسافرتی و نظامی تقسیم می‌شوند.^{۱۳} ۲) ممنوعیت تسلیحاتی: این تحریم‌ها می‌توانند شامل ممنوعیت فروش یا انتقال تسلیحات به یک کشور یا از آن کشور باشند. ۳) استفاده از زور: در موارد بسیار نادر، شورای امنیت ممکن است از زور نظامی برای اجرای تحریم‌ها یا وادار کردن یک کشور به انطباق با خواسته‌های خود استفاده کند. نمونه‌هایی از تحریم‌های چندجانبه سازمان ملل عبارت‌اند از: ۱) تحریم‌های علیه ایران: شورای امنیت سازمان ملل از سال ۲۰۰۶ به دلیل برنامه هسته‌ای ایران تحریم‌هایی را علیه این کشور اعمال کرده است. این تحریم‌ها شامل مسدود کردن دارایی‌ها، ممنوعیت سفر و ممنوعیت تسلیحاتی بوده است. ۲) تحریم‌های علیه کره شمالی: شورای امنیت سازمان ملل به دلیل برنامه هسته‌ای و موشکی کره شمالی تحریم‌های شدیدی را علیه این کشور اعمال کرده است. این تحریم‌ها شامل تحریم‌های اقتصادی، ممنوعیت سفر و ممنوعیت صادرات موشک و تسلیحات سنگین بوده است. ۳) تحریم‌های علیه لیبی: شورای امنیت سازمان ملل در سال ۲۰۱۱ به دلیل سرکوب خشونت‌آمیز معترضان توسط معمر قذافی تحریم‌هایی را علیه لیبی اعمال کرد. این تحریم‌ها شامل انجماد دارایی‌ها، ممنوعیت سفر و ممنوعیت پرواز منطقه‌ای بود.

و کشورهای شریک عمده تجاری»، مطالعات راهبردی سیاست‌گذاری عمومی، ۸، ۲۸ (۱۳۹۷)، ۳.

10. N.C. Crawford, *How Sanctions Work: Lessons from South Africa* (London: MacMillan Press, 1990), 16.

11. Ian Brownlie, *Principles of Public International Law*, 4th ed. (New York: Oxford University Press, 1990), 44.

۱۲. غلامرضا خواجی، «تحریم اقتصادی از منظر حقوق بین‌الملل با تأکید بر حقوق بین‌الملل اقتصادی و حق توسعه»، دانشنامه حقوق اقتصادی، ۱۹، ۲ (۱۳۹۱)، ۶.

13. Van Bergeijk, *Op. Cit.* 389.

اثر بخشی تحریم‌های چندجانبه سازمان ملل موضوعی مورد بحث است. برخی معتقدند که تحریم‌ها می‌توانند ابزار مؤثری برای دستیابی به اهداف سیاسی و امنیتی باشند، در حالی که برخی دیگر معتقدند که تحریم‌ها می‌توانند تأثیر منفی بر مردم عادی داشته باشند و به‌ندرت به اهداف مورد نظر خود می‌رسند. تحریم‌های چندجانبه سازمان ملل ابزار قدرتمندی هستند که باید با احتیاط و فقط به‌عنوان آخرین چاره استفاده شوند. تحریم‌ها باید به‌گونه‌ای طراحی شوند که به‌طور متناسب با نقض ادعایی حقوق بین‌الملل باشند و کمترین آسیب را به مردم عادی برسانند. قبل از اعمال تحریم‌ها باید تلاش‌های دیپلماتیک برای حل و فصل مسالمت‌آمیز اختلافات انجام شود.^{۱۴} شورای امنیت به‌عنوان رکنی از ارکان سازمان ملل به اصول حقوق بین‌الملل عام ملتزم است و با توجه به بند ۲ ماده ۲۴ منشور به‌صراحت تأکید می‌نماید شورای امنیت در اجرای این وظایف بر طبق مقاصد و اصول ملل متحد عمل می‌کند؛ در اعمال تحریم‌های اقتصادی ملزم به رعایت اصول انسانی بودن، ضرورت و تناسب است. بدین معنی که اقدامات شورای امنیت نباید به‌قدری شدید و سخت باشد که افراد را در معرض خطر بیماری و مرگ قرار دهد و باید اطمینان حاصل کند اقداماتش در جهت تحقق اهدافی است که به خاطر آنها ایجاد شده است. همچنین اندازه هر عمل محدودکننده باید متناسب با ضرورت آن باشد؛ بنابراین مزایای برنامه تحریم باید بیش از زیان‌های برآمده از آن باشد. در نهایت ضروری است تصمیم‌شورا با قواعد آمره حقوق بین‌الملل، سایر مقررات منشور، مقررات حقوق بشر و حقوق بین‌الملل بشردوستانه نیز سازگار باشد.^{۱۵}

تحریم‌های چندجانبه سازمان ملل متحد علیه ایران مجموعه‌ای از محدودیت‌ها و ممنوعیت‌هایی است که شورای امنیت سازمان ملل از سال ۲۰۰۶ به دلیل برنامه هسته‌ای ایران و فعالیت‌های موشکی این کشور اعمال کرده است. این تحریم‌ها در طول زمان با قطعنامه‌های مختلف شورای امنیت تشدید و تعدیل شده‌اند. مهم‌ترین تحریم‌های اعمال شده علیه ایران عبارت‌اند از: الف) مسدود کردن دارایی‌ها؛ دارایی‌های برخی از افراد و نهادهای ایرانی در بانک‌های سراسر جهان مسدود شده است؛ ب) ممنوعیت سفر؛ مقامات دولتی و افراد خاص ایرانی از سفر به برخی کشورها منع شده‌اند؛ ج) ممنوعیت صادرات و واردات؛ صادرات و واردات برخی کالاها و فناوری‌ها به ایران و از ایران ممنوع شده است. این شامل کالاهایی مانند موشک تسلیحات متعارف، قطعات هسته‌ای و فناوری‌های مرتبط می‌شود؛ د) ممنوعیت

14. Gil Merom, "Democracy, Dependency, And Deslabilzation: The shaking of Alende's Rcgime", Political Science Quarterly, 105, 1(1990), 35.

15. Ronald W. Ferrier, The History of the British Petroleum Company (Combridge: Combridge University Press, 1982), 62.

خدمات مالی: ارائه برخی خدمات مالی به ایران مانند خدمات بانکی و بیمه ممنوع شده است. تحریم‌های چندجانبه سازمان ملل متحد، تأثیر قابل توجهی بر اقتصاد ایران داشته است. این تحریم‌ها منجر به کاهش صادرات نفت ایران افزایش تورم و بیکاری و کمبود کالاهای اساسی شده است. با این حال برخی معتقدند که تحریم‌ها به ایران کمک کرده است تا به خودکفایی در برخی زمینه‌ها دست یابد و توانایی‌های دفاعی خود را تقویت کند.

در سال ۲۰۱۵ ایران و گروه ۵+۱ (شامل ایالات متحده، بریتانیا، فرانسه، چین، روسیه و آلمان) به توافقی به نام برنامه جامع اقدام مشترک (برجام) دست یافتند. برجام در ازای محدود شدن برنامه هسته‌ای ایران لغو بسیاری از تحریم‌های چندجانبه را پیش‌بینی می‌کرد. با این حال ایالات متحده در سال ۲۰۱۸ از برجام خارج شد و تحریم‌های خود را علیه ایران دوباره اعمال کرد. اتحادیه اروپا نیز برخی از تحریم‌های خود را علیه ایران احیا نمود. در حال حاضر تحریم‌های چندجانبه سازمان ملل متحد علیه ایران همچنان پابرجاست؛ اگرچه برخی از آنها به دلیل برجام به‌طور موقت به حالت تعلیق درآمده بود. ایران همچنان خواستار لغو کامل تحریم‌ها است اما ایالات متحده و متحدانش شروطی برای لغو تحریم‌ها از جمله مذاکره مجدد برجام ارائه می‌کنند.

۲-۳- تحریم‌های یک‌جانبه آمریکا علیه ایران

ایالات متحده آمریکا، تحریم‌های یک‌جانبه متعددی را نیز علیه ایران اعمال کرده است. این تحریم‌ها که از دهه ۱۹۷۰ آغاز شده‌اند، طیف گسترده‌ای از بخش‌های اقتصادی ایران را هدف قرار داده‌اند از جمله اینکه ایالات متحده صادرات نفت خام و فرآورده‌های نفتی ایران را ممنوع کرده است.^{۱۶} این امر ضربه بزرگی به اقتصاد ایران وارد کرده است که به‌شدت به صادرات نفت وابسته است. همچنین ایالات متحده معاملات بانکی با ایران را ممنوع کرده است. این مسئله موجب شده است که ایران از سیستم مالی بین‌المللی منزوی شود و انجام تجارت با سایر کشورها را برای این کشور دشوارتر کند. در موردی دیگر ایالات متحده به شرکت‌های آمریکایی اجازه نمی‌دهد که با ایران تجارت کنند یا به این کشور خدمات ارائه دهند. این موضوع شامل حمل‌ونقل کالا و همچنین خدمات کشتیرانی و هواپیمایی می‌شود. در نهایت ایالات متحده افراد و نهادهای ایرانی را که متهم به فعالیت‌های تروریستی یا نقض حقوق بشر هستند، تحریم کرده است. این تحریم‌ها شامل مسدود کردن دارایی‌ها و ممنوعیت سفر

16. Alexander L. George, *Forceful Persuasion: Coercive Diplomacy As an Alternative to War* (Washington, United States Institute of Peace Press, 1997), 88.

است. ایالات متحده مدعی است که هدف از تحریم‌ها فشار بر ایران برای تغییر رفتار خود از جمله دست کشیدن از برنامه هسته‌ای و فعالیت‌های موشکی و حمایت از گروه‌های تروریستی است. تحریم‌های ایالات متحده تأثیر قابل توجهی بر اقتصاد ایران داشته است. این تحریم‌ها منجر به کاهش صادرات نفت ایران، افزایش تورم و بیکاری و کمبود کالاهای اساسی شده است. با این حال برخی معتقدند که تحریم‌ها به ایران کمک کرده است تا به خودکفایی در برخی زمینه‌ها دست یابد و توانایی‌های دفاعی خود را تقویت کند. تحریم‌های یک‌جانبه ایالات متحده علیه ایران مورد انتقاد شدید کشورهای مختلف و سازمان‌های بین‌المللی قرار گرفته است. منتقدان معتقدند که این تحریم‌ها غیرقانونی و غیرانسانی هستند و بیشتر به مردم عادی ایران آسیب می‌رسانند تا دولت این کشور.^{۱۷}

تفاوت تحریم‌های چندجانبه سازمان ملل علیه ایران با تحریم‌های یک‌جانبه ایالات متحده آمریکا علیه ایران عبارت‌اند از: ۱) مقام صادرکننده: تحریم‌های چندجانبه توسط شورای امنیت سازمان ملل تحت فصل هفتم منشور سازمان ملل متحد صادر می‌شود که به این معناست که این تحریم‌ها از نظر قانونی الزام‌آور هستند و همه کشورهای عضو سازمان ملل موظف به اجرای آنها هستند. تحریم‌های یک‌جانبه توسط ایالات متحده آمریکا بدون مجوز شورای امنیت سازمان ملل و به‌طور مستقل اعمال می‌شود؛ ۲) مبنای حقوقی: تحریم‌های چندجانبه بر اساس نقض تعهدات بین‌المللی توسط ایران مانند قطعنامه‌های مربوط به برنامه هسته‌ای این کشور اعمال می‌شود. تحریم‌های یک‌جانبه اغلب بر اساس قوانین داخلی ایالات متحده آمریکا مانند قوانین مربوط به منع تکثیر سریع سلاح‌های کشتار جمعی^{۱۸} یا تروریسم وضع می‌شود؛ ۳) دامنه: تحریم‌های چندجانبه به‌طور کلی طیف گسترده‌ای از فعالیت‌ها را در برمی‌گیرند از جمله تحریم‌های اقتصادی، تجاری، تسلیحاتی و سفر. تحریم‌های یک‌جانبه دامنه محدودتری دارند و اغلب بر معاملات مالی و تجاری با ایران تمرکز دارند؛^{۱۹} ۴) هدف: تحریم‌های چندجانبه: معمولاً وادار کردن ایران به تغییر رفتار و انطباق با قوانین بین‌المللی است. تحریم‌های یک‌جانبه اهداف متعددی را دنبال می‌کنند، از جمله تغییر رژیم در ایران، بازدارندگی از فعالیت‌های هسته‌ای و موشکی و یا به دست آوردن امتیازات در مذاکرات؛ ۵) اثربخشی: تحریم‌های چندجانبه به دلیل اجماع بین‌المللی و الزام‌آور بودن می‌توانند تأثیر قابل توجهی بر اقتصاد و سیاست ایران داشته باشند. تحریم‌های یک‌جانبه از آنجا که فقط توسط ایالات متحده آمریکا اعمال می‌شوند اثربخشی آنها محدودتر است و مورد انتقاد کشورهای

17. Davidsson, Op. Cit. 20.

18. proliferation

19. Bratton, Op. Cit. 69.

دیگر و سازمان‌های بین‌المللی قرار می‌گیرند؛ ۶) ملاحظات حقوقی: تحریم‌های چندجانبه از نظر حقوق بین‌الملل مشروعیت بیشتری دارند، زیرا توسط شورای امنیت سازمان ملل که یک نهاد بین‌المللی با صلاحیت است، صادر می‌شوند. تحریم‌های یک‌جانبه از نظر حقوق بین‌الملل مناقشه برانگیز هستند، زیرا توسط یک کشور به‌طور یک‌جانبه اعمال می‌شوند و می‌توانند نقض حاکمیت سایر کشورها تلقی شوند؛ ۷) تأثیرات: تحریم‌های چندجانبه می‌توانند بر مردم عادی ایران تأثیر منفی بگذارند، زیرا دسترسی آنها به کالاها و خدمات ضروری را محدود می‌کنند. تحریم‌های یک‌جانبه همچنین می‌توانند بر مردم عادی ایران تأثیر منفی بگذارند به‌خصوص از طریق تأثیر آنها بر اقتصاد کشور.^{۲۰}

تحریم‌های ایالات متحده علیه ایران موضوعی پیچیده و چندوجهی با پیامدهای حقوقی، سیاسی و اقتصادی قابل توجه است. در حالی که ایالات متحده این تحریم‌ها را به‌عنوان ابزاری ضروری برای اعمال فشار بر ایران به‌منظور تغییر رفتار هسته‌ای و حمایت از تروریسم خود می‌داند، منتقدان آنها را غیرقانونی، غیرانسانی و مغایر با تعهدات بین‌المللی آمریکا می‌دانند. استدلال‌های مربوط به مسئولیت بین‌المللی ایالات متحده عبارت‌اند از: الف) نقض حقوق بشر: تحریم‌ها به‌ویژه تحریم‌های مربوط به بخش‌های غیرنظامی مانند غذا و دارو می‌توانند به مردم عادی ایران آسیب برسانند و حق حیات، سلامت و دسترسی به غذای آنها را نقض کنند. این موضوع می‌تواند مغایر با تعهدات ایالات متحده طبق معاهدات بین‌المللی حقوق بشر مانند میثاق بین‌المللی حقوق اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی باشد؛ ب) نقض توافقات بین‌المللی: برخی از تحریم‌های ایالات متحده، به‌ویژه تحریم‌های یک‌جانبه‌ای که خارج از چهارچوب شورای امنیت سازمان ملل اعمال شده‌اند، ممکن است نقض توافقات بین‌المللی مانند منشور ملل متحد و برجام (توافق جامع و برنامه اقدام مشترک) باشند؛ ج) اقدامات غیرقانونی: منتقدان استدلال می‌کنند که تحریم‌های ایالات متحده به‌طور کلی اقدامات غیرقانونی و مغایر با اصول حقوق بین‌الملل است. آنها می‌گویند که این تحریم‌ها حاکمیت ملی ایران را نقض می‌کنند، در امور داخلی این کشور دخالت می‌کنند و متناسب با اهداف اعلام‌شده نیستند. ایالات متحده این استدلال‌ها را رد می‌کند و مدعی است که حق اعمال تحریم‌ها را به‌عنوان بخشی از ابزار سیاست خارجی خود برای پیشبرد منافع ملی خود دارد. این کشور همچنین استدلال می‌کند که تحریم‌ها برای هدف قرار دادن فعالیت‌های مضر مانند برنامه هسته‌ای و موشکی ایران طراحی شده‌اند.

برای بررسی دقیق مسئولیت بین‌المللی دولت ایالات متحده آمریکا در قبال تحریم‌های اعمال‌شده

20. Carter, Op. Cit. 70.

علیه ایران تحت طرح مواد راجع به مسئولیت بین‌المللی دولت‌ها، نیاز به تحلیل عمیق و مورد به مورد هریک از تحریم‌ها و تطبیق آنها با مفاد این طرح است. طرح مواد راجع به مسئولیت بین‌المللی دولت‌ها که توسط کمیسیون حقوق بین‌الملل سازمان ملل متحد تدوین و به مجمع عمومی ارائه شد، چهارچوبی برای تعیین مسئولیت دولت‌ها در قبال اعمال زیان توسط آنها به دولت‌های دیگر ارائه می‌دهد. این طرح شامل مواردی است که تعهدات دولت‌ها را در قبال اعمال خلاف حقوق بین‌الملل، از جمله نقض تعهدات قراردادی، ارتکاب اعمال زیان‌بار و نقض تعهدات مربوط به رفتار با اتباع بیگانه تشریح می‌کند. برای ارزیابی اینکه آیا تحریم‌های ایالات متحده علیه ایران ناقض طرح مواد راجع به مسئولیت بین‌المللی دولت‌ها هستند یا خیر، باید مواردی بررسی شود: نخست، آیا تحریم‌ها بر خلاف تعهدات بین‌المللی ایران هستند؟ ایالات متحده باید نشان دهد که تحریم‌ها بر اساس یک تعهد حقوقی بین‌المللی معتبر اعمال شده‌اند. صرف اینکه ایالات متحده معتقد باشد ایران متخلف است، کافی نیست. این موضوع نیازمند اثبات توسط حقوق بین‌الملل است. دوم، آیا تحریم‌ها متناسب با نقض فرضی هستند؟ حتی اگر تحریم‌ها بر اساس یک تعهد بین‌المللی باشد، باز هم باید متناسب با نقض فرضی باشند. تحریم‌ها نباید از آنچه برای وادار کردن ایران به انطباق با تعهدات خود ضروری است، فراتر رود و نباید به مردم ایران آسیب نامتناسبی وارد کند. سوم، آیا ایالات متحده اقدامات متناسبی را برای کاهش آسیب به حقوق مردم ایران انجام داده است؟ ایالات متحده موظف است تا حد امکان برای کاهش آسیب تحریم‌ها به حقوق مردم ایران اقدام کند. این می‌تواند شامل ارائه معافیت برای کالاهای بشردوستانه و دارویی یا اجازه دادن به معاملات تجاری از طریق کانال‌های مجاز باشد. چهارم، آیا ایالات متحده مسئولیتی در قبال آسیب ایجاد شده دارد؟ حتی اگر تحریم‌ها بر خلاف طرح مواد راجع به مسئولیت بین‌المللی دولت‌ها نباشد، ایالات متحده ممکن است هنوز مسئول بخشی از آسیب باشد. اگر آمریکا اقدامات لازم را برای جلوگیری از وقوع آسیب انجام ندهد، به‌عنوان مشارکت‌کننده در آسیب شناخته می‌شود و مسئولیت دارد.

برای بررسی دقیق اینکه آیا تحریم‌های اعمال شده آمریکا علیه ایران مفاد طرح مواد راجع به مسئولیت بین‌المللی دولت‌ها مصوب ۲۰۰۱ را به‌طور خاص نقض می‌کند یا خیر، به تحلیل دقیق هر مورد تحریم و مقایسه آن با مفاد این طرح نیاز است. با این حال می‌توان به‌طور کلی گفت که تحریم‌های یک‌جانبه و فراسرزمینی که آمریکا علیه ایران اعمال کرده است، مناقشات متعددی را از منظر حقوق بین‌الملل از جمله با طرح مواد راجع به مسئولیت بین‌المللی دولت‌ها ایجاد می‌کند: (۱) نقض اصل حاکمیت دولت‌ها: ماده ۲ طرح مواد راجع به مسئولیت بین‌المللی دولت‌ها تصریح می‌کند که «هر دولت

حق دارد بر قلمرو خود حاکمیت داشته باشد و آن را اعمال کند». تحریم‌های یک‌جانبه آمریکا می‌تواند به‌عنوان نقض این اصل حاکمیت تلقی شود، زیرا این تحریم‌ها محدودیت‌هایی را برای اعمال حاکمیت ایران بر قلمرو خود ایجاد می‌کنند. (۲) نقض اصل عدم مداخله در امور داخلی دولت‌ها: ماده ۳ طرح مواد راجع به مسئولیت بین‌المللی دولت‌ها بیان می‌کند که «هیچ دولتی نباید در امور داخلی دولت دیگر مداخله کند». تحریم‌های یک‌جانبه آمریکا می‌تواند به‌عنوان مداخله در امور داخلی ایران تلقی شود، زیرا این تحریم‌ها برای اعمال فشار بر دولت ایران برای تغییر سیاست‌های خود طراحی شده‌اند. (۳) نقض حقوق بشر: تحریم‌های اقتصادی گسترده آمریکا علیه ایران می‌تواند به‌طور نامتناسبی به مردم ایران، به‌ویژه افراد آسیب‌پذیر، آسیب برساند و ممکن است نقض حقوق بشر مانند حق بر غذا، حق بر سلامت و حق توسعه را نقض کند. این امر مغایر با تعهدات دولت‌ها به‌موجب حقوق بین‌الملل، از جمله میثاق بین‌المللی حقوق اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی و میثاق بین‌المللی حقوق مدنی و سیاسی است. (۴) عدم وجود مجوز شورای امنیت: طبق منشور ملل متحد، اعمال تحریم‌های اجباری علیه یک کشور فقط با مجوز شورای امنیت امکان‌پذیر است. تحریم‌های آمریکا علیه ایران بدون مجوز شورای امنیت اعمال شده‌اند و از این رو می‌توان آنها را غیرقانونی در چهارچوب حقوق بین‌الملل دانست. (۵) نقض اصل برابری حاکمیت دولت‌ها: ماده ۱ طرح مواد راجع به مسئولیت بین‌المللی دولت‌ها تصریح می‌کند که «همه دولت‌ها از حقوق برابر برخوردارند و وظایف برابر دارند». تحریم‌های یک‌جانبه آمریکا علیه ایران می‌تواند به‌عنوان نقض این اصل برابری تلقی شود، زیرا این تحریم‌ها فقط علیه ایران اعمال می‌شوند و نه علیه سایر کشورهایی که اقدامات مشابهی را انجام می‌دهند.

۳- بررسی رابطه دیپلماسی اجبار و تحریم اقتصادی از منظر حقوق بین‌الملل

متقاعد ساختن کشور مقابل، هدف استفاده از سیاست تهدید و تحریم است. همچنین هزینه‌های عدم موافقت با تقاضاهای اجباری، بسیار زیاد است. دیپلماسی تحریم برآورد هزینه را روشن ساخته و سعی می‌کند زمینه‌های تعرض و حمله را دور کند تا کشور هدف وادار به توقف فعالیت‌های خود شود.^{۲۱} دیپلماسی تحریم شامل سه نوع تهدید است: الف) تهدیدات سیاسی با دیپلماتیک که می‌تواند به‌عنوان شکل متوسط تهدید اجباری باشد. ب) تهدیدات اقتصادی که نوع قوی‌تری از تهدید اجباری است و

۲۱. ایواتر گراهام و نونام جفری، فرهنگ روابط بین‌الملل، ترجمه حمیرا مشیرزاده و حسین شریفی طراز کوهی (تهران: نشر میزان، ۱۳۸۱).

تحریم‌های گسترده و همه‌جانبه را مدنظر دارد. (ج) تهدید به‌زور که شکل بسیار قوی و افراطی اجبار است. دیپلماسی تحریم زمانی موفق است که با انگیزه‌های مثبت همراه باشد و زمینه‌ها و قسمت‌های مهم و باارزش رقیب را مورد هدف قرار دهد. فرایند تأثیرگذاری بر محاسبات طرف مقابل با بهره‌گیری از تهدید نیروی نظامی و یا حتی به‌کارگیری محدود نیروی نظامی به‌عنوان دیپلماسی اجبار مطرح شده است. به تعبیر دیگر دیپلماسی اجبار درصدد حل یک اختلاف و رسیدن به‌نوعی سازش به نفع طرف اجبار کننده است. این فرایند دیپلماتیک همراه با نمایش قدرت و تهدید به‌کارگیری زور و یا حتی کاربرد محدود زور است تا انگیزه طرف مقابل برای مقاومت و ادامه سیاست خود از بین برود و با نمایش هزینه‌های سنگینی که در صورت عدم تمکین باید متحمل شود، محاسباتش را تغییر دهد و درخواست اجبارکننده را بپذیرد.^{۲۲} درباره رابطه دیپلماسی اجبار و حقوق بین‌الملل سه جریان را شاهد هستیم: اولین جریان با ممنوع کردن تهدید به توسل به‌زور آغاز می‌گردد و در پی محدودسازی دیپلماسی اجبارآمیز با حقوق بین‌الملل بود که کماکان هم ادامه دارد. جریان دوم در پی استفاده ابزاری از حقوق بین‌الملل به‌عنوان دیپلماسی اجبارآمیز است. جریان جدیدتری هم در پی مقابله با استفاده ابزاری از تحریم برای تحمیل اراده دول قدرتمند است.^{۲۳} اصولاً تحریم به‌عنوان دیپلماسی اجبار مشتمل بر آمیزه‌ای از دیپلماسی و تهدید است. با این همه عنصر تنبیه به‌عنوان هدف در همه تحریم‌ها وجود دارد. با وجود این بعضی از تنبیه‌ها برای وصول به هدف اعمال می‌شوند. چنین تنبیهی نوعی از عقلانیت است. با این حال تحریم‌های دارای عقلانیت خود بر دو نوع است: اجبارکننده، کنترل‌گرایانه. در تحریم اجباری، طبقه خاصی از جامعه یعنی نخبگان دولتی هدف هستند؛ اما در تحریم کنترل‌گرایانه هدف اصلی تغییر رژیم و بی‌ثبات‌سازی است. مخاطب اصلی آن مردم عادی هستند.^{۲۴} به‌صورت آمیزه‌ای رفتار آشکار و عملیات پنهانی است. هدف آن وابستگی اقتصادی است که منجر به ناآرامی و شورش سیاسی می‌شود.^{۲۵} نظریه دیپلماسی اجبار و سیاست تحریم بر اساس مفروضات مدیریتی و راهبردی تنظیم گردیده است. بر اساس

۲۲. بهادر امینیان و حسام زمانی، دیپلماسی اجبارآمیز (تهران: انتشارات وزارت خارجه، ۱۳۹۶)، ۳.

۲۳. بهادر امینیان و علی صانعیان، «دیپلماسی اجبارآمیز و حقوق بین‌الملل: با تأکید بر نقش شورای امنیت»، سیاست خارجی، ۳۱، ۲ (۱۳۹۶)، ۵.

۲۴. سیدقاسم زمانی و جعفر زنگنه شهرکی، «تحریم‌های بین‌المللی ناقض حقوق بشر: از چالش مشروعیت حقوقی تا مسئولیت بین‌المللی»، راهبرد، ۲۲، ۲ (۱۳۹۲)، ۲.

۲۵. مصطفی زهرانی، «مبانی نظری تحریم اقتصادی علیه جمهوری اسلامی ایران: موانع و چالش‌های نفت ایران»، مجله بررسی‌های مسائل اقتصاد انرژی، ۱، ۲ (۱۳۸۷)، ۱۱.

چنین رهیافتی هرگونه کنش بازیگران در قالب سازکارهای روابط سازنده با نیروهای هدف مورد تحلیل قرار می‌گیرد. نظریه تبادل اجتماعی و اقتصادی چهار مفروض دارد: نخست اینکه، افراد در پی پاداش هستند و از مجازات دوری می‌کنند؛ دوم افراد موجوداتی منطقی هستند؛ سوم معیارهایی که انسان‌ها برای ارزیابی هزینه‌ها و پاداش‌ها به کار می‌برند از زمانی به زمان دیگر و از انسانی به انسان دیگر متفاوت است؛ چهارم، روابط اجتماعی، تأثیرپذیری و تأثیرگذاری متقابل دارند. طبق این نظریه، بازیگران سیاست بین‌الملل در روابط متقابل و چندجانبه درصد حداکثرسازی سود راهبردی هستند. بر اساس این نظریه، روابط بشری از طریق کاربرد تحلیل سود هزینه ذهنی و مقایسه گزینه‌های مختلف باهم شکل می‌گیرند. به نظر داکسی تحریم‌های اقتصادی اقدامات منفی محسوب می‌گردند که درصد تأثیرگذاری بر رفتار کشور از طریق تهدید و در صورت ضرورت، تحمیل مجازات به منظور عدم رعایت قانون است.^{۲۶} در سال‌های اخیر آمریکا با تأکید بر مسائل هسته‌ای، موشکی و نفوذ منطقه‌ای ایران خود را در موقعیت «واکنش» قرار داد و با تحریم‌های شدید سعی کرد برای ایران دو گزینه بیشتر باقی نگذارد؛ تبعیت یا جنگ. آمریکا بارها تأکید کرده جنگ، یا همان شکست دیپلماسی اجبار آخرین گزینه خواهد بود؛ اما آمریکا در به کار بردن سایر ابزارهای فشار تمام تلاش خود را به کار گرفته است. فشار آمریکا بر ایران منطبق با دیپلماسی اجبار است. هرچند در این راهبرد «زور محدود» مجاز است نه حداکثری؛ اما در این نظریه زور محدود به «چگونگی» به کارگیری زور مربوط است نه میزان آن. در دیپلماسی اجبار از ابزارها و اقدامات مختلفی استفاده می‌شود که جنبه تنبیهی دارند. یکی از قدیمی‌ترین ابزارهای دیپلماسی اجبار پیامدهای دیپلماتیک مانند خارج کردن سفیر و یا قطع روابط است. رأی منفی دادن علیه طرف مخالف در سازمان‌ها و مجامع بین‌المللی و تصویب قطعنامه‌ها از دیگر پیامدهای دیپلماتیک است. عواقب اقتصادی گروه دوم از اقدامات دیپلماسی اجبار است که مهم‌ترین آن تحریم‌های گسترده «علیه کشورها» از جمله ممنوعیت‌های تجاری و تحریم‌های تسلیحاتی است. نوع جدیدتر این تحریم‌ها نیز تحریم افراد است. در حالی که زمانی تصور می‌شد که تحریم‌های اعمال شده توسط قدرت‌های خارجی و سازمان‌های بین‌المللی فقط برای خود کشورها اعمال می‌شود و نه برای افراد یا اشخاص موجود در دولت‌ها، اکنون این رویه تغییر کرده است و افراد نیز مشمول تحریم می‌شوند. در صورتی که یک طرف بدون استفاده از نیروی نظامی به‌عنوان ابزار اصلی به خواسته خود دست یابد گفته می‌شود که دیپلماسی

26. Margaret Doxey, "International Sanctions: A Framework for Analysis with Special Reference to the UN and Southern Africa", International Organization, 26, 3(1972), 528.

اجبار موفقیت‌آمیز بوده است. این بدان معنی است که تهدیدات معتبر و موفق بوده‌اند. به‌طور مشابه اگر وضعیت موجود منجر به جنگ تمام‌عیار شود و یا اینکه خواسته تأمین نگردد دیپلماسی اجبار ناموفق تلقی می‌شود. اگر در جریان تهدیدها، اجبار ناکام بماند یا پیروز نشود، این امر نیز به‌عنوان شکست دیپلماسی اجباری نامیده می‌شود. نکته اینجاست که پیاده‌سازی تهدیدها حیاتی است و باید موفقیت‌آمیز باشد. به‌ویژه اگر پیاده‌سازی تهدیدها با اهداف و خواسته‌های اعلام‌شده دولت نیز در ارتباط باشد. چنین وضعیتی بر نوع راهبرد اتخاذی آمریکا در قبال ایران نیز حاکم است. ایالات متحده نمی‌تواند یا نمی‌خواهد وارد جنگ مستقیم با ایران شود. در شرایطی که جنگ با ایران مقرون‌به‌صرفه نیست و ایران نیز حاضر به تأمین خواسته‌های ایالات متحده آمریکا نیست. دیپلماسی اجبار در دسترس‌ترین گزینه برای ایالات متحده آمریکا است. تحریم‌های اقتصادی قبلی و جدید علیه ایران بر اساس همین دیپلماسی است. تحریم‌های اقتصادی اعمال شده علیه ایران ابزاری در جهت تحقق اهداف سیاسی ایالات متحده آمریکا در زمینه تغییر در جهت‌گیری راهبردی ایران است. هدف آمریکا از تداوم این تحریم‌ها فرسایش قابلیت‌های راهبردی ایران است. سه مؤلفه مشخص شده برای دیپلماسی اجبار در راهبرد آمریکا در قبال ایران به‌وضوح قابل مشاهده است. در وهله اول ایالات متحده از ایران می‌خواهد که فعالیت‌های منطقه‌ای خود را کاهش دهد و از ادامه فعالیت‌های هسته‌ای دست بکشد. چون ایران از این کار امتناع می‌کند ایالات متحده از طریق تهدید به اقدام نظامی و یا اعمال تحریم‌های جدید علیه ایران تلاش دارد این کشور را متوقف یا روند فعالیت آن را برعکس کند. چون تمایلی به درگیری نظامی ندارد و از طرفی هم باید تهدیدها معتبر باشد گزینه‌ای جز تحریم‌های اقتصادی متعدد و پیشرفته‌تر ندارد.^{۲۷}

۴- بررسی وجاهت تحریم‌های اقتصادی از منظر حقوق بین‌الملل

یکی از موضوعات اساسی که منشأ بسیاری از بحث‌ها و گفت‌وگوها نیز بوده است، موضوع وجاهت (مشروعیت یا عدم مشروعیت) تحریم‌های اقتصادی به‌ویژه تحریم‌های اقتصادی آمریکا علیه ایران است. تحریم‌های اقتصادی با توجه به اهدافی که در وضع دارند و آثاری که در مرحله اجرا از خود برجای می‌گذارند، مشروعیتشان تا حدودی زیر سؤال رفته و فاقد وجهه قانونی هستند.

۴-۱- بررسی دیدگاه‌های گوناگون

۲۷. محمدرضا درستی، «تحریم‌های اقتصادی آمریکا علیه ایران از منظر حقوق بین‌الملل»، رویدادها و تحلیل‌ها، ۲۶۶(۱۳۹۱)، ۵۴-۵۸.

۴-۱-۱- بررسی نظریه مشروعیت مطلق تحریم‌های اقتصادی

این نظریه همان دیدگاه حاکمیت کشورها را بیان می‌دارد. اصل حاکمیت کشورها بیان می‌دارد که تمامی کشورها دارای حاکمیتی مستقل هستند و به همین دلیل می‌توانند در تنظیم روابط خارجی خود آزادانه برخورد نمایند.^{۲۸} یکی از مهم‌ترین حوزه‌های حاکمیتی کشورها منابع طبیعی و اقتصادی است که تحت عنوان «حاکمیت دولت‌ها بر منابع طبیعی خود» از طرف مجمع عمومی سازمان ملل متحد در دسامبر ۱۹۶۲ مورد تأکید واقع شده است. پس کشورها بر اساس حق حاکمیت بر منابع طبیعی خود مجاز به ارتباط اقتصادی و یا قطع ارتباط اقتصادی در قالب تحریم با هر کشوری هستند.^{۲۹} طبق اصول منشور ملل متحد، حاکمیت کشورها در یک سطح مساوی برای تمام کشورها تعریف می‌گردد که بر پایه همین تساوی در حاکمیت، کشورها از مداخله در امور یکدیگر منع می‌شوند. لذا برقراری امتناع از تجارب با دیگران در حوزه صلاحیت حاکمیت یک کشور و در دایره صلاحیت اختیاری و داخلی کشورها می‌گنجد.^{۳۰} اصل حاکمیت کشورها یک اصل مطلق نیست که بتوان با چنگ زدن به صلاحیت‌های ناشی از این اصل تحریم‌های اقتصادی کشورها را علیه همدیگر توجیه حقوقی کرد. دیوان بین‌المللی دادگستری در پرونده بارسولونا تراکشن^{۳۱} (فوریه ۱۹۷۰) مقرر می‌دارد که حقوق بین‌الملل «متضمن این تعهد برای دولت‌هاست که در حوزه صلاحیت خود اعتدال را اعمال نمایند و از توسعه صلاحیت به‌وسیله دادگاه‌ها در مواردی که یک عنصر خارجی وجود دارد، پرهیز کنند و از تجاوز بی‌جهت به صلاحیت کشور دیگر که وابستگی بیشتری با آن دارد یا به‌طور مقتضی صلاحیتش قابل اعمال است، خودداری کنند». پس صلاحیت کشورها که از ویژگی‌های حاکمیت کشور یا به تعبیر دیگر تجلی اصل حاکمیت کشورها در حقوق بین‌الملل است، محدود به قلمروی داخلی خویش می‌گردد.^{۳۲}

۴-۱-۲- بررسی نظریه مشروعیت نسبی تحریم‌های اقتصادی

۲۸. عهدیه زندگی اهرمی، حمید عزیزی مرادپور و احد باقرزاده، «آثار تحریم‌های یک‌جانبه بر رعایت حقوق بشر با تأکید بر تحریم‌های ایالات متحده آمریکا علیه ایران»، مطالعات بین‌رشته‌ای دانش راهبردی، ۱۱، ۴۳ (۱۴۰۰)، ۴۳.
۲۹. آیگناتس زایدل هوهن فلدن، حقوق بین‌الملل اقتصادی، ترجمه سیدقاسم زمانی (تهران: مؤسسه مطالعات و پژوهش‌های حقوقی، ۱۳۷۹).
۳۰. خواجهی، پیشین، ۷.

31. Barcelona Traction Light and Power Company Case

۳۲. همایون مافی، «تأملی بر تحریم اقتصادی آمریکا علیه ایران از منظر حقوق بین‌الملل»، پژوهشنامه حقوق و علوم سیاسی، ۱، ۱ (۱۳۸۵)، ۶۸.

این نظریه همان دیدگاه بی‌طرفی را بیان می‌دارد. در این دیدگاه دو رویکرد حاکمیت کشورها و منع قانونی در کنار هم قرار می‌گیرند.^{۳۳} مشروعیت این تحریم‌ها با وجود شرایطی مجاز است. هیچ کشوری نمی‌تواند به‌منظور جلوگیری از نقض حقوق بین‌الملل خود به نقض قواعد آمره حقوق بین‌الملل متوسل گردد. هرچند که در هیچ‌یک از اسناد بین‌المللی قواعد آمره حقوق بین‌الملل احصا نگردیده ولی طبق ماده ۵۳ کنوانسیون حقوق معاهدات ۱۹۶۹ وین قاعده آمره^{۳۴} قاعده‌ای است که توسط جامعه جهانی دولت‌ها در کل به‌عنوان اصلی پذیرفته و به رسمیت شناخته شده است و کمترین تخلف از آن مجاز نبوده و تغییر آن دیگر یا همان مشخصه آمریت امکان‌پذیر است.^{۳۵} با توجه به بند ۲ ماده ۲۴ منشور که شورا را موظف نموده است طبق اهداف و اصول ملل متحد عمل نماید و نیز بند یک ماده ۱ منشور که تحقق صلح و امنیت بین‌الملل را در پرتو اصول عدالت و حقوق بین‌الملل قابل حصول قلمداد نموده، شورا موظف به اعمال حقوق بین‌الملل است؛ بنابراین شورای امنیت با وجود سرشت سیاسی خود باید حقوق بین‌الملل را فراراه خود قرار دهد؛ لذا شورای امنیت در کاربرد تحریم‌های اقتصادی خویش ملزم به رعایت منشور سازمان ملل، اصول حقوق بین‌الملل از جمله رعایت قواعد آمره، حقوق بین‌الملل بشر و حقوق بشردوستانه است. با وجود این اعمال تحریم‌های اقتصادی همه‌جانبه از سوی شورای امنیت تردیدهای زیادی را پیرامون مشروعیت این اقدام و تعارض آن با اصول حقوق بین‌الملل عام، قواعد آمره و حقوق بشر برانگیخته است. چراکه هنگام تدوین منشور ملل متحد و مواد مربوط به تحریم‌های اقتصادی هنوز اندیشه فرد به‌عنوان موضوع یا تابع حقوق بین‌الملل مطرح نشده بود.^{۳۶}

۴-۱-۳- بررسی نظریه عدم مشروعیت تحریم‌های اقتصادی

این دیدگاه با تکیه بر اصل عدم‌مداخله (موضوع ماده ۳۲ منشور ملل متحد و قطعنامه ۲۱۳۱ مجمع عمومی مصوب سال ۱۹۵۶) و اصل آزادی تجاری معتقد است که هیچ دولتی حق ندارد بنا به هر

۳۳. زنگی اهرمی، عزیزی مرادپور و باقرزاده، پیشین، ۴۵.

34. Jus Cogens

۳۵. مهدی حدادی، «تحریم‌های بین‌المللی: ابزار سیاست ملی یا ضمانت اجرای بین‌المللی»، حقوق خصوصی، ۱، ۳(۱۳۸۲)، ۱۱۶.

۳۶. جمشید ممتاز، «انطباق تحریم‌های اقتصادی شورای امنیت با حقوق بشر و حقوق بین‌الملل بشردوستانه»، مطالعات حقوق خصوصی، ۳۸، ۴(۱۳۸۷)، ۳۴۴.

دلیلی به‌طور مستقیم یا غیرمستقیم در امور داخلی یا خارجی دولت دیگر مداخله نمایند. ماده ۳۲ منشور حقوق و وظایف اقتصادی دولت‌ها اعلام می‌دارد که: هیچ دولتی نمی‌تواند از اقدامات اقتصادی، سیاسی یا هر نوع دیگر از این اقدامات برای مجبور کردن دولتی دیگر جهت فرمان‌برداری از آن در اعمال حق حاکمیت خود بهره‌برداری یا این اقدام را تشویق نماید. این معنا در قطعنامه ۲۱۳۱ مجمع عمومی در سال ۱۹۵۶ مورد تأکید قرار گرفته است که هیچ دولتی حق ندارد به‌طور مستقیم یا غیرمستقیم به هر دلیلی در امور داخلی یا خارجی دولت دیگر مداخله کند.^{۳۸} در واقع تحریم‌های اقتصادی با ورود به حوزه آن دسته از اموری که در صلاحیت داخلی یک کشور قرار دارد، آزادی تنظیم روابط اقتصادی و مالی یک کشور را در عرصه بین‌الملل سلب می‌نماید. امری که در تناقض آشکار با اصل عدم مداخله در امور یکدیگر منبعث از اصل حاکمیت کشورها و تساوی حاکمیت آنان در حقوق بین‌الملل قرار می‌گیرد.^{۳۹} علاوه بر آنکه تعهد کشورها از خودداری از توسل به‌زور مستند به بند ۴ ماده ۲ منشور ملل متحد منحصر به زور نظامی نمی‌گردد، بلکه تمام ابعاد زور از جمله سیاسی و اقتصادی را شامل می‌شود. از سوی دیگر اعلامیه ۱۹۷۰ که حاوی منع کاربرد زور از طریق نظامی و سیاسی یا به هر نحو دیگری است، مؤید این معناست که استفاده از تحریم‌های اقتصادی که در آن نوعی زور مستتر است، بر مبنای منشور ملل متحد غیرقانونی و فاقد مشروعیت است.^{۴۰}

۴-۲- بررسی مشروعیت تحریم‌های اقتصادی آمریکا علیه ایران

تحریم‌های آمریکا علیه ایران پیشینه‌ای بیش از سه دهه دارد، اما تحریم‌های اعمال شده در ارتباط با فعالیت‌های هسته‌ای ایران که به تحریم‌های فلج‌کننده شهرت یافته است؛ گستردگی و شدت ویژه‌ای دارد. تردیدی وجود ندارد که آمریکا همواره به‌عنوان عضو دائمی شورای امنیت به دنبال استفاده از جایگاه خود در آن شورا به‌عنوان ابزار مشروعیت بخشیدن به منافع و سیاست خارجی خود بوده است اما در هر مقطعی که به هر دلیلی از جمله مخالفت روسیه نتوانسته تحریم‌های شورای امنیت بر ضد ایران را افزایش دهد؛ به اعمال و تشدید تحریم‌های یک‌جانبه پرداخته است. مدافعان مشروعیت اعمال

۳۷. زنگی اهرمی، عزیزی مرادپور و باقرزاده، پیشین، ۴۵.

۳۸. حدادی، پیشین، ۱۲۰.

۳۹. نیلوفر نعمتی گیو، «مشروعیت تحریم از منظر حقوق بین‌الملل با تأکید بر تحریم‌های یک‌جانبه علیه ایران» (پایان‌نامه کارشناسی ارشد، دانشگاه پیام نور، ۱۳۸۸).

۴۰. خواجهی، پیشین، ۱۳.

تحریم‌های یک‌جانبه معتقدند اصل حاکمیت به معنای استقلال و آزادی کشورها در تعیین سیاست داخلی و خارجی خود و اعمال آن بر منابع طبیعی و اقتصادی است؛ به همین دلیل هر دولتی مجاز به قطع یا تحدید رابطه اقتصادی خود با دیگر کشورها است؛ اما چنین تفسیر موسعی از اصل حاکمیت بدون توجه به سایر اصول و قواعد حقوق بین‌الملل قابل‌خنده است. همان‌طور که دیوان بین‌المللی دادگستری (رکن قضایی سازمان ملل متحد) نیز در یکی از پرونده‌های خود مقرر داشته است: حقوق بین‌الملل متضمن این تعهد برای دولت‌هاست که در حوزه صلاحیت خود اعتدال را رعایت کنند و از گسترش صلاحیت خود به‌وسیله دادگاه‌ها، در مواردی که یک عنصر خارجی وجود دارد پرهیز کنند. اعمال تحریم‌های یک‌جانبه از طرف آمریکا به‌ویژه در زمینه تحریم‌های ثانویه در مورد جلوگیری از اشخاص ثالث از دادوستد با ایران ناقض اصل برابری حاکمیت دولت‌ها و اصل منع مداخله است. قطعنامه‌های متعددی از طرف مجمع عمومی سازمان ملل صادر شده که دولت‌ها را از اعمال مقررات فرا سرزمینی منع می‌کند. بند ۲ ماده ۷ منشور نیز ناظر بر اصل عدم مداخله در امور داخلی دولت‌هاست. در واقع آمریکا با اجرای برون‌مرزی قوانین مصوب کنگره، کشورهای دیگر و شرکت‌های خارجی را وادار به پیروی از تحریم‌هایی که وضع کرده است؛ نموده و در پرتو نفوذ اقتصادی و سیاسی آمریکا، اشخاص ثالث نیز ناگزیر به پیروی شده‌اند. همچنین نباید از نظر دور داشت ماده ۲ منشور ملل متحد از کلیه اعضا می‌خواهد در روابط بین‌المللی خود از تهدید به زور یا استعمال آن علیه تمامیت ارضی یا استقلال سیاسی هر دولتی یا از هر روش دیگری که با مقاصد سازمان ملل مابینت داشته باشد خودداری نمایند. هیچ تردیدی نیست که همکاری‌های بین‌المللی یکی از اهداف ملل متحد است و اعمال تحریم اقتصادی به‌طور جدی آن را تهدید می‌کند.^{۴۱}

۴-۳- تبیین علل نامشروع خواندن تحریم‌های اقتصادی

اول: مجمع عمومی سازمان ملل متحد به‌کرات اقدامات قهرآمیز اقتصادی را به‌عنوان وسیله‌ای جهت دستیابی به اهداف سیاسی محکوم کرده است. این مجمع از کشورهای صنعتی می‌خواهد از موضع برتر خود به‌عنوان وسیله اعمال فشار اقتصادی باهدف تغییر رفتار سایر کشورها استفاده نکنند. دوم: کنفرانس تجارت و توسعه ملل متحد (آنکتاد)^{۴۲} نیز اقدامات قهرآمیز که علیه کشورهای درحال توسعه صورت

۴۱. حسین آل کجیاب و مجتبی انصاریان، «تأثیر تحریم‌های یک‌جانبه و چندجانبه بر ایران از منظر حق بر سلامت شهروندان ایرانی»، حقوق پزشکی، ۸، ۲۹ (۱۳۹۳)، ۵.

42. "UNCTAD MENA National Awareness Raising Seminar on Consumer Protection Law", 27 July

می‌گیرد را محکوم می‌کند و تصریح می‌کند: تمام کشورهای توسعه‌یافته باید از اعمال محدودیت‌های تجاری، محاصره، ممنوعیت معامله و سایر مجازات‌های اقتصادی مغایر با مقررات منشور ملل متحد علیه کشورهای در حال توسعه به‌عنوان شکلی از اجبار سیاسی که بر توسعه اقتصادی، سیاسی و اجتماعی این کشورها اثر می‌گذارد، خودداری ورزند. سوم: تحریم یک‌جانبه نقض حق توسعه کشورهاست. از آنجا که بر اساس اعلامیه وین ۲۵ ژوئن ۱۹۹۳ حق توسعه، به‌عنوان حق جدایی‌ناپذیر انسانی شناخته شده است لذا می‌توان اقدامات تحریمی را ناقض این اصل مهم حقوق بشری دانست. چهارم: تحریم‌های یک‌جانبه مداخله آشکار در امور داخلی و خارجی کشورهاست. این مسئله ناقض بند ۷ ماده ۲ منشور ملل متحد، همچنین ماده ۳۲ منشور است. همچنین قطعنامه‌های ۵۰/۱۰/۴۷/۹ مجمع عمومی نیز که اعمال مقررات فراسرزمینی دولتی را منع می‌سازد با اعمال تحریم‌ها نقض می‌گردد.

۵- بررسی اقدامات حقوقی جهت مقابله با تحریم اقتصادی

مقابله با تحریم‌های اقتصادی از منظر حقوقی نیازمند اتخاذ تدابیر و استراتژی‌های چندجانبه است. این اقدامات می‌توانند به کشورها یا نهادهای هدف‌گذاری شده کمک کنند تا از تأثیرات منفی تحریم‌ها کاسته و حقوق خود را در سطح بین‌المللی حفظ نمایند.

۵-۱- اسناد حقوقی بین‌المللی جهت منع تحریم‌های اقتصادی

بند الف و ب ماده ۵۵ منشور^{۴۳}، سازمان ملل متحد را متعهد می‌نماید که در بالا بردن سطح زندگی ایجاد اشتغال کامل و فراهم نمودن شرایط پیشرفت و توسعه اقتصادی و اجتماعی، کشورها را مساعدت نماید؛ بنابراین طبق بند ۳ ماده ۲ منشور^{۴۴} سازمان ملل متحد تحریم‌های اقتصادی یک‌جانبه از جمله داماتو و هلمزیرتون^{۴۵} به علت فقدان برخورداری از مکانیسم مسالمت‌آمیز حل و فصل اختلافات می‌تواند موجب به خطر افتادن صلح و امنیت جهانی شود که حفظ و نگهداری آن هدف اصلی سازمان ملل و شورای

2017, Available at: <https://unctad.org/meeting/unctad-mena-national-awareness-raising-seminar-consumer-protection-law>

۴۳. بند الف: بالا بردن سطح زندگی، فراهم ساختن کار برای همه و حصول شرایط ترقی و توسعه در نظام اقتصادی و اجتماعی؛ بند ب: حل مسائل بین‌المللی اقتصادی، اجتماعی، بهداشتی و مسائل مربوط به آنها و همکاری بین‌المللی فرهنگی و آموزشی.

۴۴. کلیه اعضا اختلافات بین‌المللی خود را با شیوه‌های مسالمت‌آمیز به صورتی که صلح و امنیت بین‌المللی و عدالت به خطر نیفتد، حل و فصل خواهند کرد.

45. D'Amato sanctions, Helms-Burton

امنیت است که این تحریم مغایر با اهداف سازمان تجارت جهانی و سازمان ملل متحد و شورای امنیت است. پروفیسور لیلیج^{۴۶} در این باره عنوان می‌کند که اجبار یا تحریم اقتصادی جدی و پایدار باید موافق با منافع کلی جامعه جهانی همان‌گونه که در سازمان ملل متحد تصریح شده است، باشد. چنانکه در مفاد اعلامیه مربوط به منع دخالت در امور داخلی دولت‌ها و حمایت از استقلال و حاکمیت آنها مصوب ۲۱ دسامبر ۱۹۶۵ تحریم اقتصادی یک‌جانبه منع شده است. همچنین دیوان بین‌المللی دادگستری در رأی خود در پرونده نیکاراگوئه علیه آمریکا^{۴۷} اظهار داشت که دولت‌ها دارای آزادی کامل در انجام فعالیت‌های اقتصادی‌شان هستند؛ بنابراین استقلال اقتصادی بخش اساسی حق حاکمیت است و هرگونه تحریم اقتصادی و تهدید به این‌گونه استقلال در حکم تهدید به چنین حق حاکمیت و استقلال اقتصادی است. در مجموع با توجه به توضیحات فوق به نظر می‌رسد که تحریم‌های اقتصادی یک‌جانبه به نوعی جنگ اقتصادی یک‌جانبه، منافی با قوانین و مقررات بین‌المللی است.^{۴۸}

۵-۲- اسناد حقوقی بین‌المللی جهت منع تحریم‌های اقتصادی آمریکا علیه ایران

تحریم‌های اقتصادی آمریکا علیه ایران موضوعی پیچیده و مورد بحث در حقوق بین‌الملل است. برای بررسی این تحریم‌ها و چگونگی منع آن‌ها، می‌توان به چندین سند حقوقی بین‌المللی اشاره نمود.

۵-۲-۱- عهدنامه مودت

برقراری تحریم‌های یک‌جانبه از طرف آمریکا از دیدگاه عهدنامه مودت و روابط اقتصادی و حقوق کنسولی نیز قابل تأمل است. عهدنامه مذکور در سال ۱۹۵۵ بین ایران و آمریکا منعقد شده و از آنجایی که لغو یا خاتمه این عهدنامه از سوی هیچ یک از طرفین خواسته یا اجرا نشده است و همچنین در دعاوی متقابل مورد استناد دو کشور و دیوان بین‌المللی دادگستری قرار گرفته است، همچنان معتبر و لازم‌الاجراست. در بند ۱ ماده ۱۰ عهدنامه به آزادی تجارت بین قلمرو طرفین تصریح شده و بند ۱ ماده ۸ نیز دلالت بر منع طرفین از اعمال رفتار نامساعد نسبت به محصولات طرف دیگر یا محصولاتی که قرار است به مقصد طرف دیگر ارسال گردد، دارد. با استناد به نقض مفاد همین عهدنامه، ایران پس از خروج یک‌طرفه ایالات متحده آمریکا از برجام، شکایتی را (در تاریخ ۱۶ ژوئیه ۲۰۱۸) به منظور لغو

46. Lilith

47. Nicaragua v. United States

۴۸. مافی، پیشین، ۷۹.

تحریم‌های آمریکا به دیوان بین‌المللی دادگستری تقدیم نموده است که در حال حاضر در این دیوان تحت رسیدگی قرار دارد. در جلسات برگزارشده دیوان، آمریکا دلیل برقراری مجدد تحریم‌ها را حفاظت از منافع ملی و امنیت خود دانسته و مدعی شده است طبق عهدنامه مودت که ایران در دفاعیات خود به آن استناد کرده، رفع مناقشات دو طرف ابتدا باید از طریق دیپلماسی حل‌وفصل گردد و در صورتی که به نحو رضایت‌بخش فیصله نیابد به دیوان ارجاع خواهد شد؛ بنابراین در این مقطع که طرق دیپلماسی طی نشده است، دیوان صلاحیتی رسیدگی ندارد. البته ایران علی‌رغم تجربه تلخ خود از برجام به‌عنوان دستاورد مذاکره و دیپلماسی بین طرفین، قبل از زمان ارائه دادخواست از طریق سفارت سوئیس در تهران دو یادداشت اعتراض دیپلماتیک به ایالات متحده آمریکا ارسال کرده ولی هیچ پاسخی از سوی این دولت ارائه نشده است؛ از همین رو دیوان بین‌المللی دادگستری در تصمیم اخیر خود و دستور موقتی که علیه آمریکا در تاریخ ۱۳۹۷/۰۷/۱۱ صادر نمود، اعلام کرد که صلاحیت رسیدگی به شکایت ایران از آمریکا بر مبنای پیمان مودت میان دو کشور را دارد. در دستور موقت صادرشده از سوی دادگاه لاهه از آمریکا خواسته شده است تا مانع از تجارت آزاد و نقل و انتقال مالی مرتبط با دارو و اقلام درمانی، مواد غذایی و محصولات کشاورزی و لوازم یدکی و خدمات مرتبط با ایمنی و امنیت پروازهای غیرنظامی نشود. در مورد فرجام رسیدگی دیوان به این اختلاف گفتنی است آرای دیوان نسبت به کشورهای طرف دعوا لازم‌الاجرا است و چنانچه رأی صادره از دیوان به نفع ایران باشد و آمریکا از اجرای آن سر باز زند، ایران این بار می‌تواند به شورای امنیت شکایت کند؛ آنگاه آمریکا خواهد توانست با استفاده از حق وتوی خود عملاً رأی دیوان را بلااثر کند. بر طبق رأی که دیوان بین‌المللی دادگستری در تاریخ ۳۰ مارس سال ۲۰۲۳ در قضیه برخی از اموال ایران صادر نمود، نظر به خروج ایالات متحده آمریکا از عهدنامه مودت در سال ۲۰۱۸ که بر اساس مقررات مندرج در همان عهدنامه صورت گرفته است، دیوان درخواست ایران مبنی بر توقف تخلف (موضوع ماده ۳۰ طرح مسئولیت بین‌المللی دولت‌ها) را نپذیرفت، زیرا تعهد مبنایی (عهدنامه مودت) دیگر لازم‌الاجرا نیست، بنابراین ایران نمی‌تواند در آینده از مواهب احراز ارتکاب اعمال متخلفانه ایالات متحده از سوی دیوان بهره‌گیرد. متن عهدنامه مودت به‌طور صریح تحریم‌های اقتصادی را منع نمی‌کند. تعهدات مربوطه اغلب بر رفتار عادلانه و حمایت از تجارت و منافع اقتصادی طرفین متمرکز است. برخی از مفسران حقوقی استدلال می‌کنند که این تعهدات به‌طور ضمنی منع تحریم‌های فراگیر اقتصادی را شامل می‌شود، در حالی که برخی دیگر معتقدند که تحریم‌ها در شرایطی که به‌عنوان ابزار تمینیت ملی یا سیاست خارجی تلقی می‌شوند، مجاز هستند. حتی اگر بتوان استدلال

کرد که عهدنامه مودت تحریم‌های اقتصادی را منع می‌کند، مشخص نیست که کدام دادگاه صلاحیت رسیدگی به دعوی مربوط به نقض آن را در این باره دارد. به طور کلی اجرای حقوق بین‌الملل به طور قابل توجهی به حسن نیت بازیگران دولتی وابسته است. بعید به نظر می‌رسد که ایالات متحده به عنوان یک قدرت جهانی به صرف حکم دادگاه بین‌المللی، تحریم‌های خود را لغو کند، به خصوص با توجه به تنش‌های سیاسی موجود بین دو کشور؛ بنابراین از یک سو عهدنامه مودت علی‌رغم تعهدات مربوط به رفتار عادلانه و حمایت اقتصادی، به طور واضح تحریم‌های اقتصادی را منع نمی‌کند و ابهامات حقوقی و ملاحظات سیاسی متعددی وجود دارد که کاربرد آن را برای منع تحریم‌های آمریکا علیه ایران محدود می‌کند و از سوی دیگر این عهدنامه در وضعیت فعلی دیگر لازم‌الاجرا نیست و نمی‌توان از مواهب آن در این زمینه در آینده استفاده نمود.

۵-۲-۲- برجام

برنامه جامع اقدام مشترک (برجام) با توافق نهایی وزرای امور خارجه ۵+۱ و وزیر امور خارجه ایران در تاریخ ۲۳ تیر ۱۳۹۴ به امضا رسید. سند برجام با توجه به قصد طرفین و محتوای آن یک توافق چندجانبه با ضمانت اجراهای سیاسی است و در چهارچوب معاهدات بین‌المللی نمی‌گنجد. مواد ۳۶ و ۳۷ برجام، سازکارهای رسیدگی و تصمیم‌گیری در خصوص هرگونه ادعای طرف‌های این توافق در خصوص نقض احتمالی تعهدات را پیش‌بینی کرده که در واقع موارد پیش‌بینی شده، راهبردهای سیاسی است و به همین دلیل است که ایران در طرح دعوا نزد دیوان بین‌المللی دادگستری به نقض برجام توسط آمریکا استنادی نکرده و کاملاً آگاهانه از طرح موضوعی که با ایراد عدم صلاحیت از سوی آمریکا و دیوان مطرح می‌شود؛ خودداری نموده است. البته باید توجه داشت از دیدگاه حقوق بین‌الملل ماهیت برجام تأثیری بر تعهداتی که آمریکا به پشتوانه اصل حسن نیت و عرف و نزاکت بین‌المللی ملزم به رعایت آن بوده است، ندارد و ذره‌ای از اهمیت این تعهدات نمی‌کاهد. به منظور تحکیم پایه‌های عملی این توافق، شورای امنیت سازمان ملل متحد طی جلسه ۷۴۸۸ خود، قطعنامه ۲۲۳۱ را شش روز پس از امضای برجام به تصویب رساند که در آن ضمن لغو قطعنامه‌های پیشین تحریمی علیه ایران، برجام را تأیید و خواستار اجرای کامل آن بر اساس برنامه زمانی مندرج در آن گردید و از کلیه دولت‌های عضو، سازمان‌های منطقه‌ای و بین‌المللی خواست اقدامات حمایتی از اجرای برجام را انجام دهند و از انجام اقداماتی که اجرای تعهدات وفق برجام را با مشکل مواجه می‌کند، خودداری کنند. اهمیت قطعنامه شورای امنیت آنجا مشخص می‌گردد که در آن تصریح شده است دولت‌های عضو سازمان ملل بر اساس ماده ۲۵ منشور ملل متحد

مكلف هستند تصمیمات شورای امنیت را پذیرفته و اجرا نمایند. با این اوصاف بدیهی است اقدام امریکا برای خروج یک‌طرفه از برجام و اعمال مجدد تحریم‌ها بی‌توجهی کامل به قطعنامه شورای امنیت است و با هیچ توجیهی قابل دفاع نخواهد بود؛ مانند استدلال برخی حقوق‌دانان آمریکایی (همچون ند پرایس و بروس رمن و مایکل مک فاوول) مبنی بر اینکه در قطعنامه برای الزام‌آور بودن می‌بایست از عبارت «تصمیم می‌گیرد»^{۴۹} استفاده می‌شد در حالی که در پاره‌ای از موارد عبارت «فرا می‌خواند»^{۵۰} خطاب به مخاطبان قطعنامه آورده شده و همین موضوع دلالت بر قصد تدوین‌کنندگان قطعنامه بر الزام‌آور نبودن آن دارد.^{۵۱} حتی بر فرض صحت چنین ادعایی بی‌توجهی به قطعنامه شورای امنیت به‌صرف الزام‌آور نبودن آن همان‌گونه که وزیر امور خارجه سابق ایران در نامه خود خطاب به دبیر کل ملل متحد در تاریخ ۲۳ مه ۲۰۱۸ اذعان داشته، رفتاری غیرمسئولانه و یک‌جانبه است که تأثیر مخربی بر حاکمیت قانون، چندجانبه‌گرایی و بنیان‌های دیپلماسی دارد.

نتیجه‌گیری

اقدامات یک‌جانبه قدرت‌های بین‌المللی در تحریم کشورها ناقض اصل همزیستی مسالمت‌آمیز در میان دولت‌ها است که مستلزم احترام به اصول بنیادی حقوق بین‌الملل مثل عدم مداخله، همکاری، دوستی و احترام به استقلال و تمامیت ارضی دولت‌ها در میان اعضای جامعه بین‌المللی است. همچنین مغایر با تضمین صلح و تحکیم امنیت جهانی، همبستگی اجتماعی ملل، به رسمیت شناختن حق تعیین‌آزادانه سرنوشت و عدم توسل به‌زور در روابط بین‌المللی در پرتو منشور سازمان ملل متحد است. مشروعیت تحریم‌ها در پرتو اقدام متقابل و مسئولیت بین‌المللی آنها موضوعی پیچیده و مورد بحث است. برای ارزیابی مشروعیت تحریم‌ها باید به اهداف اقدامات رویه‌های قانونی و اقدامات متقابل مرتبط توجه کرد. همچنین باید به ملاحظات حقوقی مختلف از جمله منشور ملل متحد، قانون بین‌الملل حقوق بشر و

49. Decides

50. Calls Upon

۵۱. بررسی این استدلال: این استدلال بر تفسیری از فصل هفتم منشور ملل متحد استوار است که به شورای امنیت اختیار می‌دهد برای حفظ صلح و امنیت بین‌المللی «تصمیماتی» اتخاذ کند که برای همه اعضای سازمان ملل متحد «الزام‌آور» است (ماده ۲۵). این حقوق‌دانان معتقدند که عبارت «تصمیم می‌گیرد»، قاطع‌تر و الزام‌آورتر از عبارت «فرا می‌خواند» است. «تصمیم می‌گیرد» حکم صادر می‌کند، در حالی که «فرا می‌خواند» صرفاً درخواستی را بیان می‌کند. آنها به مواردی اشاره می‌کنند که شورای امنیت از عبارت «فرا می‌خواند» در قطعنامه‌هایی استفاده کرده که الزام‌آور تلقی نمی‌شوند، در حالی که از عبارت «تصمیم می‌گیرد»، در قطعنامه‌هایی استفاده شده که به‌وضوح الزام‌آور هستند.

قانون بین‌الملل تجارت توجه کرد. در نهایت تعیین مشروعیت یا عدم مشروعیت تحریم‌ها در هر مورد خاص به‌طور موردی و با در نظر گرفتن تمام شرایط و اوضاع و احوال باید انجام شود. تحریم‌ها فقط باید به‌عنوان آخرین راه‌حل و با در نظر گرفتن دقیق تمام ملاحظات حقوقی و اخلاقی استفاده شوند تلاش برای یافتن راه‌های جایگزین مسالمت‌آمیز برای حل اختلافات همیشه باید اولویت داشته باشد. دلایل مشروعیت تحریم‌های چندجانبه عبارت‌اند از: (۱) از طریق شورای امنیت سازمان ملل متحد تحت فصل هفتم منشور ملل متحد با هدف حفظ صلح و امنیت بین‌المللی، قابل اعمال هستند. (۲) دارای پشتوانه قانونی قوی‌تر و اجماع بین‌المللی هستند. (۳) به‌عنوان ابزاری برای وادار کردن دولت‌ها به انطباق با هنجارها و قوانین بین‌المللی تلقی می‌شوند. دلایل عدم مشروعیت تحریم‌های چندجانبه عبارت‌اند از: (۱) می‌توانند به‌عنوان ابزار اعمال سلطه توسط کشورهای قدرتمند علیه کشورهای ضعیف‌تر مورد استفاده قرار گیرند. (۲) ممکن است تأثیر نامتناسبی بر غیرنظامیان داشته باشد و حقوق بشر را نقض نمایند. (۳) کارایی آنها در دستیابی به اهداف مورد نظر همیشه مورد تردید است. دلایل عدم مشروعیت تحریم‌های یک‌جانبه عبارت‌اند از: (۱) از نظر حقوق بین‌الملل مناقشه برانگیز هستند و مبنای قانونی روشنی ندارند. (۲) اغلب به‌عنوان اعمال زور و نقض حاکمیت دولت هدف تلقی می‌شوند. (۳) می‌توانند تنش‌ها را در روابط بین‌الملل افزایش داده و به اقدامات تلافی‌جویانه منجر شوند. (۴) می‌توانند به‌طور هدفمند برای اعمال فشار بر دولت‌ها برای دستیابی به منافع ملی یک کشور خاص استفاده شوند. (۵) ممکن است برای دور زدن فرایندهای چندجانبه و اجماع بین‌المللی به کار گرفته شوند. (۶) اثربخشی آنها در دستیابی به اهداف مورد نظر اغلب ناهموار و غیرقابل پیش‌بینی است. تحریم‌ها چه چندجانبه و چه یک‌جانبه، ابزاری پیچیده با پیامدهای حقوقی سیاسی و اقتصادی قابل توجه هستند. مشروعیت هر دو نوع تحریم به زمینه خاص، نحوه اعمال آنها و تأثیرات آنها بر غیرنظامیان بستگی دارد. استفاده از تحریم‌ها باید به‌عنوان آخرین راه‌حل و با در نظر گرفتن دقیق پیامدهای احتمالی آنها انجام شود. تحریم‌های بین‌المللی به‌عنوان ابزاری برای اعمال فشار بر دولت‌ها جهت تغییر رفتارشان همواره موضوعی مورد بحث و جدل بوده است. مشروعیت یا عدم مشروعیت این تحریم‌ها به عوامل مختلفی از جمله اهداف تحریم‌ها، اثرات آنها بر غیرنظامیان و انطباق آنها با قواعد حقوق بین‌الملل بستگی دارد. در این زمینه رویه قضایی و مصوبات نهادهای بین‌المللی نقشی اساسی در تبیین چهارچوب قانونی و مشروعیت تحریم‌ها ایفا می‌کنند. دیوان بین‌المللی دادگستری تاکنون به‌طور مستقیم به پرونده‌ای خاص در خصوص مشروعیت تحریم‌های بین‌المللی نپرداخته است. با این حال در برخی آرا به این موضوع اشاره کرده است، به‌عنوان مثال در

رای مربوط به جنگ‌های یوگسلاوی ۱۹۹۲، دیوان صلاحیت شورای امنیت سازمان ملل متحد را در اعمال تحریم علیه دولتهایی که مرتکب نقض صلح و امنیت بین‌المللی می‌شوند تأیید کرد. دادگاه اروپایی حقوق بشر در چندین پرونده به بررسی آثار تحریم‌های بین‌المللی بر حقوق افراد پرداخته است. در یکی از این پرونده‌ها، دادگاه حکم داد که تحریم‌های اتحادیه اروپا علیه ایران که منجر به مسدود شدن دارایی‌های یک شرکت فرانسوی شده بود ناقض کنوانسیون اروپایی حقوق بشر است. منشور ملل متحد به شورای امنیت اختیار می‌دهد تا در صورت وقوع تهدید علیه صلح و امنیت بین‌المللی تحریم‌هایی را علیه دولت‌ها اعمال کند. شورای امنیت از این اختیار در موارد متعددی استفاده کرده است از جمله تحریم‌هایی علیه عراق، کره شمالی و ایران. اتحادیه اروپا می‌تواند تحریم‌هایی را علیه دولت‌ها و افراد اعمال کند. این تحریم‌ها می‌توانند شامل مسدود شدن دارایی‌ها ممنوعیت سفر و ممنوعیت تجارت باشند. سازمان‌های منطقه‌ای دیگر مانند اتحادیه آفریقا و اتحادیه عرب نیز می‌توانند تحریم‌هایی را علیه دولت‌ها اعمال کنند. هیچ تعریف یا معیار پذیرفته‌شده جهانی برای مشروعیت تحریم‌های بین‌المللی وجود ندارد. مشروعیت تحریم‌های بین‌المللی به عوامل مختلفی از جمله اهداف تحریم‌ها، اثرات آنها بر غیرنظامیان و انطباق آنها با حقوق بین‌الملل بستگی دارد. تحریم‌های اقتصادی به‌عنوان یک ابزار اساسی در دیپلماسی اجبار کارایی بسیار زیادی دارد. چنین ابزاری عموماً علیه بازیگرانی مورد استفاده واقع می‌شود که در برابر فرادستی جهان غرب مقاومت می‌کنند؛ بنابراین، تحریم‌های اقتصادی را باید یکی از ابزارهای دیپلماسی اجبار برای متقاعدسازی کشورهای جهانی دانست که به اقتصاد جهانی وابسته شده‌اند، ولی تمایلی به پذیرش قواعد مربوط به اقتصاد و سیاست جهانی ندارند. پس با در نظر گرفتن تحولاتی که در حقوق بین‌الملل بر پایه ضرورت گسترش هرچه بیشتر همکاری‌های بین‌المللی در کلیه زمینه‌ها به‌خصوص مبادلات تجاری در شرایط عادلانه و منصفانه بناشده، دولت‌ها موظف‌اند که از توسل به هر نوع اقدامی که با همکاری‌های بین‌المللی مغایرت داشته باشد، خودداری کنند. ماده دوم پاراگراف منشور سازمان ملل متحد به‌طور ضمنی این ضرورت را مورد تأیید قرار داده است و از کلیه اعضا می‌خواهد که در روابط بین‌المللی خود از تهدید به‌زور یا استعمال آن علیه تمامیت ارضی یا استقلال سیاسی هر دولتی یا از هر روش دیگری که با مقاصد ملل متحد مبیانت داشته باشد خودداری نمایند. در باب وضع تحریم‌های اقتصادی عده‌ای از حقوق‌دانان بین‌الملل معتقد به مشروعیت مطلق آن هستند و در مقابل برخی اعتقاد به عدم مشروعیت مطلق آن دارند و هر دو گروه دارای تحلیل و استدلال‌های خود هستند؛ اما به نظر می‌رسد گرایش به رویکرد سوم مبنی بر مشروعیت نسبی تحریم‌های اقتصادی

به‌ویژه تحریم‌های اقتصادی شورای امنیت در حال تکوین است. با بررسی هر یک از این دیدگاه‌ها به این نتیجه رسیدیم که تحریم‌های اقتصادی یک‌جانبه به علت عدم برخورداری از مشروعیت لازم، فاقد وجاهت هستند، مصداق بارز آن هم تحریم‌های یک‌جانبه وضع‌شده از طرف آمریکا علیه ایران، به‌ویژه پس از نقض برجام بود که مغایر تضمین صلح و تحکیم امنیت جهانی، دست نیازیدن به زور در روابط بین‌الملل، اصل برابری حاکمیت کشورها، ناقض برقراری همکاری‌های بین‌المللی عادلانه و منصفانه بر پایه میثاق بین‌المللی مربوط به حقوق اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی، ناقض حق توسعه اقتصادی کشورها، مخالف عهدنامه مودت و نقض آشکار توافقات بعدی طرفین، مغایر اهداف و مقررات سازمان تجارت جهانی که طلایه‌دار گسترش نظام آزاد تجارت در سطح بین‌المللی است و به‌طور کلی برخلاف اصول و قواعد حقوق بین‌الملل است.

فهرست منابع

- الف) فارسی
- آقایی، مجید، مهدیه رضا قلی‌زاده و مجید محمدرضایی. «بررسی تأثیر تحریم‌های اقتصادی و تجاری بر روابط تجاری ایران و کشورهای شریک عمده تجاری»، مطالعات راهبردی سیاست‌گذاری عمومی، ۸، ۲۸ (۱۳۹۷)، ۴۹-۶۸.
- آل کجباف، حسین و مجتبی انصاریان. «تأثیر تحریم‌های یک‌جانبه و چندجانبه بر ایران از منظر حق بر سلامت شهروندان ایرانی». حقوق پزشکی، ۸، ۲۹ (۱۳۹۳)، ۱۱-۵۰.
- <http://ijmedicallaw.ir/article-1-212-fa.html>
- امینیان، بهادر و حسام زمانی. دیپلماسی اجبارآمیز. تهران، انتشارات وزارت خارجه، ۱۳۹۶.
- امینیان، بهادر و علی صانعیان. «دیپلماسی اجبارآمیز و حقوق بین‌الملل: با تأکید بر نقش شورای امنیت». سیاست خارجی، ۳۱، ۲ (۱۳۹۶)، ۷-۳۱.
- ایوانر، گراهام و نونام جفری. فرهنگ روابط بین‌الملل. ترجمه حمیرا مشیرزاده و حسین شریفی طراز کوهی. تهران، نشر میزان، ۱۳۸۱.
- حدادی، مهدی. «تحریم‌های بین‌المللی: ابزار سیاست ملی یا ضمانت اجرای بین‌المللی». حقوق خصوصی، ۱، ۳ (۱۳۸۲)، ۱۰۹-۱۲۸.
- خواجی، غلامرضا. «تحریم اقتصادی از منظر حقوق بین‌الملل با تأکید بر حقوق بین‌الملل اقتصادی و حق توسعه». دانشنامه حقوق اقتصادی، ۱۹، ۲ (۱۳۹۱)، ۱-۲۰.
- <https://doi.org/10.22067/le.v19i2.27373>
- درستی، محمدرضا. «تحریم‌های اقتصادی آمریکا علیه ایران از منظر حقوق بین‌الملل». رویدادها و تحلیل‌ها، ۲۶۶ (۱۳۹۱)، ۵۸-۵۴.
- زمانی، سیدقاسم و جعفر زنگنه شهرکی. «تحریم‌های بین‌المللی ناقض حقوق بشر: از چالش مشروعیت حقوقی تا مسئولیت بین‌المللی». راهبرد، ۲۲، ۲ (۱۳۹۲)، ۳۳-۶۱.
- زنگی اهرمی، عهدیه، حمید عزیزی مرادپور و احد باقرزاده. «آثار تحریم‌های یک‌جانبه بر رعایت حقوق بشر با تأکید بر تحریم‌های ایالات متحده آمریکا علیه ایران». مطالعات بین‌رشته‌ای دانش راهبردی، ۱۱، ۴۳ (۱۴۰۰)، ۳۹-۶۸.
- زهرانی، مصطفی. «مبانی نظری تحریم اقتصادی علیه جمهوری اسلامی ایران: موانع و چالش‌های نفت ایران». مجله بررسی‌های مسائل اقتصاد انرژی، ۱، ۲ (۱۳۸۷)، ۴-۲۳.
- فلدرن، آيگناتس زایدل هوهن. حقوق بین‌الملل اقتصادی. ترجمه سیدقاسم زمانی. تهران: مؤسسه مطالعات و پژوهش‌های حقوقی، ۱۳۷۹.
- مافی، همایون. «تأملی بر تحریم اقتصادی آمریکا علیه ایران از منظر حقوق بین‌الملل». پژوهشنامه حقوق و علوم سیاسی، ۱، ۱ (۱۳۸۵)، ۵۹-۸۴.
- ممتاز، جمشید. «انطباق تحریم‌های اقتصادی شورای امنیت با حقوق بشر و حقوق بین‌الملل بشردوستانه». مطالعات حقوق خصوصی، ۳۸، ۴ (۱۳۸۷)، ۳۴۱-۳۴۹.
- نعمتی گیو، نیلوفر. «مشروعیت تحریم از منظر حقوق بین‌الملل با تأکید بر تحریم‌های یک‌جانبه علیه ایران». پایان‌نامه کارشناسی ارشد. تهران، دانشگاه پیام نور، ۱۳۸۸.

(ب) منابع خارجی

- “UNCTAD MENA National Awareness Raising Seminar on Consumer Protection Law”. 27 July 2017. Available at: <https://unctad.org/meeting/unctad-mena-national-awareness-raising-seminar-consumer-protection-law>
- Bratton, Patrick C. “When is Coercion Successful?: And Why Can’t We Agree on It?”. *Naval War College Review*, 58, 3(2005), 99-120. <https://www.jstor.org/stable/26394207>
- Brownlie, Ian. *Principles of Public International Law*. 4th ed. New York: Oxford University Press, 1990.
- Carter, Barry E. *International Economic Sanctions: Improving the Haphazard U.S. Legal Regime*. Cambridge: Cambridge University Press, 1988.
- Crawford, N.C. *How Sanctions Work: Lessons from South Africa*. London: MacMillan Press, 1990.
- Davidsson, Elias. “Legal Boundaries to UN Sanction”. *The International Journal of Human Rights*, 7, 4(2003), 1-50. <https://doi.org/10.1080/13642980310001726206>
- Doxy, Margaret. “International Sanctions: A Framework for Analysis with Special Reference to the UN and Southern Africa”. *International Organization*, 26, 3(1972), 527-550. <https://doi.org/10.1017/S002081830000299X>
- Ferrier, Ronald W. *The History of the British Petroleum Company*. Cambridge: Cambridge University Press, 1982.
- George A. Lopez and David Cortright. “The Sanctions Era: An Alternative to Military Intervention”. *The Fletcher Forum of World Affairs*, 19, 2(1995), 65-85. <https://www.jstor.org/stable/45288941>
- George, Alexander L. *Forceful Persuasion: Coercive Diplomacy as an Alternative to War*. Washington, United States Institute of Peace Press, 1997.
- Gibney, Mark P. “The Extraterritorial Application of U.S. Law: The Perversion of Democratic Governance, the Reversal of Institutional Roles, and the Imperative of Establishing Normative Principles”. *Boston College International & Comparative Law Review*, 19, 2(1996), 297-321. <http://lawdigitalcommons.bc.edu/iclr/vol19/iss2/3>
- Merom, Gil. “Democracy, Dependency, And Deslabilization: The shaking of Alende’s Rgime”. *Political Science Quarterly*, 105, 1(1990), 75-95. <https://doi.org/10.2307/2151226>
- Reisman, W. Michael & James E. Baker. *Regulating covert action: practices, contexts, and policies of covert coercion*. New Haven: Yale University Press, 1992.
- Van Bergeijk, Petter A.G. “Success and Failure of Economic Sanctions”. *kyklos*, 42, 3(1989), 385-404. <https://doi.org/10.1111/j.1467-6435.1989.tb00200.x>